

MAI-IUNIE 2016

Se distribuie GRATUIT

POLEMICI

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ • SERIE NOUĂ • DIRECTOR: ALEXANDRU BUICAN

C. Rădulescu-Motru și Dimitrie Gusti – c 1940

ANUL I

NR. 5-6

POLEMICI

Revistă de literatură

Correspondența

REVISTA POLEMICI
STR. LUPULUI, NR. 34/42
430383 BAI A MARE

ISSN 2501-1979

ISSN-L 2501-1979

www.actaeonbooks.ro
polemici_serienoua@yahoo.com

Director

Alexandru BUICAN

Redactor-șef

Daniela SITAR-TĂUT

Redactori

Mihaela ALBU
Dan ANGHELESCU
Flori BĂLĂNESCU
Alec Ivan GHILIA
Lorența POPESCU

Redactor extern

Mihai VINEREANU, New York, USA

SUMAR

Mihaela Albu – 3 POEME / 11

Dan Angheliescu – 6 POEME / 10

Flori Bălănescu – PARADIGMA GOMA III / 4

Alexandru Buican – „BREXIT” ȘI ROMÂNII / 2

PĂR DE LUP DE C. RĂDULESCU-MOTRU / 12

Constantin Călin – VORBE, VORBE, VORBE II / 18

Monica D. Căndea – SÂMBĂȚĂ SEARA ȘI LUNI

DIMINEAȚA DE TUDOR STANCU / 20

Mircea Coloșenco – MIGUEL DE CERVANTES,
DON QUIJOTE ȘI MIHAIL SORBUL / 16

Andrei Moldovan – UN CÂNTEC LA MARGINEA
LUMII / 22

Lorența Popescu – ÎNSEMNĂRI POLITICE –
GRIGORE GAFENCU / 11

Daniela Sitar-Tăut – „AICI SE PREDĂ ZILNIC
O LECȚIE DE ISTORIE DESPRE TOTALITARISMUL
COMUNIST, DESPRE EROISM ȘI DEMNITATE” –
INTERVIU CU DOMNUL GHEORGHE MIHAI
BĂRLEA / 8

JURNALISTUL CAMIL PETRESCU DE DORIN POPA / 23

Grigore Traian Pop – DE LA OSWALD SPENGLER
LA EMIL CIORAN, LUCIAN BOIA ȘI PAUL GHIȚIU / 6

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor
revine în exclusivitate semnatarilor acestora.

EDITORIAL

„BREXIT” ȘI ROMÂNII

ALEXANDRU BUICAN

Chiar în zilele în care revista noastră este gata să meargă la tipar, agențiile de presă aduc o nouă știre despre fapte ale românilor beneficiari ai libertății de circulație a persoanelor. De data aceasta, doi compatrioți de-ai noștri, implicați în trafic de persoane, au abandonat, închise într-un camion, în jur de 100 persoane, lăsându-le să se sufoce, undeva la granița cu Austria, peste care ar fi trebuit să le treacă în mod fraudulos. Au fost prinși și puși sub acuzație pentru trafic de persoane și... pentru infracțiunea de cruzime îndreptată împotriva semenilor lor. În același timp, în Anglia, după referendumul prin care ar urma să scoată țara din Comunitatea Europeană, numărul infracțiunilor de xenofobie a crescut cu nu mai puțin de 500%, ținutele menționate de media britanică fiind comunitățile poloneză și română.

Trebuie să fii de o absolută rea credință ca să nu faci o legătură între aceste două situații, în contextul în care referendumul englezilor s-a referit în mod expres la acest atât de disputat „drept de liberă circulație”, care presupune acceptarea de către țările membre ale Uniunii Europene a unui număr nelimitat de imigranți. Este voința englezilor de a controla numărul emigranților, exprimată clar la referendum, un semn de xenofobie? Anglia, care timp de trei sute de ani a întins în lume un imperiu fără rival în epoca modernă, numai de imigranți și emigranți nu se sperie. Și totuși, se pare că de data aceasta, pierderea controlului granițelor naționale a atins un nerv care vedem că a reverberat în întreaga Comunitate Europeană, cu consecințe încă nu îndeajuns de previzibile. Se pare că, deși o existență în afara pieței unite de peste 500 de milioane de consumatori va fi în detrimentul englezilor, ei – popor cu notorietate preocupat de comerț – au ales calea izolaționismului. Deci nici chiar tradiționaliștii englezi nu dau câștig de cauză economicului când e vorba de identitatea națională.

Când primul ministru David Cameron a fost nevoit să răspundă remarcii unui oficial rus, care a afirmat despre Anglia că nu este decât „o mică insulă”, el n-a menționat mai întâi contribuția economică a Angliei – deși este a cincea economie mondială! –, ci pe cea culturală, spunând că, deși „o mică insulă”, Anglia a dat lumii limba engleză, pe Shakespeare, pe The Beatles, alături de alții. Deci o națiune se identifică mai întâi de toate în domeniul culturii spirituale, și abia apoi în cel al culturii materiale. Și, în mod exemplar, când au avut de ales între un risc major de pierderi economice și ideea de identitate națională, englezii – foarte materialisti după cum e notoriu acceptat – n-au stat deloc în cumpănă!

Dintre toate virtuțile englezului, dincolo deci de limbă, de Shakespeare sau de The Beatles, una este mai presus de toate, anume înțelegerea adâncă, organică a democrației! Este acel ceva pe care el nu vrea cu nici un preț să-l piardă. Or, sosirea unui număr de emigranți din locuri în care democrația nu numai că nu există, dar nu poate, din motive etnopsihologice, să existe, tocmai la acest rezultat duce. Numai faptul că populația Londrei, unde găsești orice altă nație, numai englezi nu, cere „autonomie” pentru... Londra!, arată că noțiunea de respect pentru „the will of the majority” a devenit deja o noțiune de neînțeles. În ceea ce-i privește pe tineri, care au votat precumpănitor în favoarea rămânerii în Comunitatea Europeană, și care acum, când opțiunea lor s-a dovedit neîmpărtășită de majoritate, cer „un nou referendum”, arată că e ceva foarte îngrijorător cu ei. Dincolo de

un aventurism natural și valoros în sine, caracteristic tinereții înseși, se manifestă în psihologia lui aceeași tulburare a noțiunilor tradiționale engleze, aceasta ca urmare a „globalizării” forțate.

Aici vine și conexia „Brexit”-ului cu românii. Scandalul comportamentului lor prin țările Comunității Europene, care a ținut cap de afiș, până la sosirea celorlalți refugiați din Orientul mijlociu, a fost un fenomen singular până la acea dată. Englezul, care numai străin de emigrație și imigrație nu e, a acuzat totuși prezența românilor în țara lui ca pe un fapt tulburător din cale afară. El și-a văzut existența – faimosul *way of life* – traumatizată de un comportament care i s-a părut cu totul *alien*.

Nici pentru cei care n-au fost în Anglia motivul acestei alerte nu poate rămâne de neînțeles. Este de ajuns să vezi vreun individ dintr-aceia care, conducând un automobil cu volanul pe dreapta, încalcă orice regulă de trafic prin România, și îți poți foarte bine închipui că acest exemplar al românismului nu se află în Anglia ca să viziteze și să se reculeagă în fața lui The Globe sau pe Abbey Road. El este acolo ca să „se învârtască” cumva într-o lume pe care n-o înțelege și pe care n-are mijloace intelectuale și sufletești s-o înțeleagă.

Este exact ce anumiți oameni politici englezi au gândit, în jurul datei aderării României la Comunitatea Europeană, când au declarat, la București chiar, că ei nu văd nici o rațiune de uniune politică între țara lor și România. Cum ar putea ei, care își găzduiesc primul ministru într-o baracă mai mică decât magazia unui gospodar dintr-un sat de munte românesc: 10, Downing Street, să înțeleagă un suflet ca cel românesc, ce își închipuie că trebuie să aibă un parlament care să funcționeze într-o fortăreață gigantică de inspirație nord-coreeană!

Faptele infracționale comise de români de-a lungul și de-a latul Europei au fost dezbătute îndelung și de media românească, însă nu îndeajuns sau deloc nu s-a înțeles că nu e neapărat acolo vorba de un fenomen ce intră sub incidența legilor penale, ci e ceva cu mult mai grav, este vorba de ciocnire culturală, este vorba de o ciocnire de mentalități ce nu pot fi conciliate.

Un personaj din romanul meu, *Un om între români* – roman care a oripilat pe unii, dar a trecut aproape ignorat – pune această problemă cu multă asprime, dar și cu multă înțelegere a fenomenului și e bine să fie citat în finalul acestor rânduri:

„Se crede – iarăși în mod eronat – că românii ar fi speriat Occidentul datorită crimelor, furturilor și altor ilegalități pe care le-au comis în număr mare acolo. În realitate – oricât de paradoxală ar apărea afirmația aceasta – nu criminalii au «însălmântat» Occidentul, ci tocmai cei care au muncit acolo «cumințe»! În misiile mele diplomatice în diferite țări occidentale, m-am convins de acest fapt. Vezi dumneata, criminalii nu interacționează cu societatea decât accidental, prin crima lor. Ei sunt preluați de organele competente și dispar într-o noțiune generică de «infractori». Nimeni nu mai stă să analizeze cine sunt și mai ales cum sunt, decât o minoritate de «organe abilitate». Dimpotrivă, ceilalți, cei care au slugărit prin Occident, au avut timpul să arate celor de acolo o față necunoscută, inedită. Adâncă grosolănie sufletească e cea care i-a însălmântat pe occidentali. În relațiile cu românii, aceia au încercat un zâmbet, o glumă, un gest cu rol de ajustare psihologică, ce ar fi urmat să creeze legătura cordială între oameni. Lipsa de reacție a românilor, adâncă barbarie sufletească, i-a uimit însă. O realitate străină de umanitate li s-a dezvăluit privind reacțiile acestor emigranți care – aparent – arătau ca ei. Vorbele lor, mobilitatea ochilor și a fețelor, limbajul corpului, i-au descumpănit. Uimiți, occidentalii, neștiind ce să facă, i-au bătut pe umăr și le-au spus: «Bravo! Bun băiat!» Dar n-au mai vrut să aibă de-a face cu ei.”¹

Îmi aduc perfect de bine aminte cum, într-o ocazie, Corneliu Vadim Tudor – de tristă amintire – spunea, în glumă, că românii vor ajunge într-o zi să distrugă nu numai România lor, dar chiar și Comunitatea Europeană. El lua lucrurile în „bășcălie” – faimoasa bășcălie care e mod de existență în această „țară tristă, plină de humor” – dar, până la urmă, românii chiar asta au făcut. În cazul Angliei, atât de rău au traumatizat, cu moravurile lor de acasă, acea țară, că au determinat o mare parte din populație să voteze ieșirea din Uniune. Deci, până la urmă, se poate spune că românii au reușit să determine începerea procesului de dezintegrare a Comunității Europene! – dacă se va ajunge acolo.

¹ Buican, Alexandru, *Un om între români*, Editura Livingstone, București, 2012.

PARADIGMA GOMA

NAȘTEREA MITULUI GOMA

STRĂINĂTATEA DE ACASĂ

III

FLORI BĂLĂNESCU

„Un popor se face pe sine prin memorie, nu prin «sabotarea istoriei»; nu poate fi popor acea comunitate (geografică, istorică, lingvistică) ce nu-și asumă și faptele rele, condamnabile, ale înaintașilor.”

(Paul Goma, 1995)

În campania neoficială pentru recente alegeri locale, spațiul Facebook a fost curențat din loc în loc de postări avându-l ca subiect exemplar pe Ion Rațiu, cel mai bun președinte pe care românii nu au avut minte să îl voteze, fiindu-i citate cu frustrare tardivă cuvintele ce exprimă esența democrației: „Voi lupta până la ultima mea picătură de sânge pentru ca tu să ai dreptul să nu fii de acord cu mine.” Rațiu le-a rostit în anul morții noastre morale și civice. Alegerile din Duminica Orbului, 20 mai 1990, au reînzmormântat România, după ce, în decembrie 1989, mâna destinului ridicase puțin capacul de pe sicriu. O manevră de resuscitare întreruptă, care nu le-a crescut brusc românilor organul pentru democrație, ale cărui rădăcini fuseseră smulse și locul lor cauterizat în 45 de ani de comunism. Mănat de dorința de a democratiza poporul din care se trăgea, Rațiu a revenit în țară împins de cele mai bune și dezinteresate gânduri. Era bogat, era cult, stăpânea mecanismele democratice.

Dar ceea ce nu am știut noi, alegătorii cu mintea trează, în mai 1990, era că „partidele istorice” își dăduseră obștescul sfârșit în timpul prigoanei dejist-staliniste. Ce mai rămăsese din ele a reeducat cu rezultate neașteptate regimul Ceaușescu. Am avut nevoie de 27 de ani pentru această constatare. După lagărul democrației cu intrare liberă din Piața Universității (22 aprilie–15 iunie 1990), Mineriada din Iunie avea să fie pecetea criminală care a „promulgat” regimul neocomunist instalat în România, prin Ion Iliescu și FSN. Intellectualitatea noastră marcantă (ieșită pe scuturi din antedecembrism și înfiptă pe piloni rezistenți în postdecembrism) poartă responsabilitatea majoră a stadiului de incultură politică și civică în care se află poporul român. Fie printr-o rezistență foarte tolerantă la conformism înainte de 1989, fie prin/ sau și printr-o implicare suspect de nereținută în politică după 1989. Dacă înainte această intelectualitate nu a pus umărul la înfîrșirea unei societăți civile, capabile să preia fluxul social și să-l îndrepte spre o reală democrație, după 1990 s-a trezit rezistență-prin-cultură/ disidentă/ opozantă/ legitimată să se implice în politică și în afaceri în numele unei democrații pentru care luptaseră alții, un pumn de oameni, deveniți repede indezirabili și în noul regim al tuturor fângăduințelor.

Oricât s-ar lamenta azi cu talent intelectualii noștri marcanți, care au strâns grijulii toată crema de pe prăjituri, ei știu că se știe: nu au fost nici rezistenți, nici disidenți, nici opozanți față de regimul comunist. Au fost numai conformiști, fiecare după talentul său. Descurcăreți. Într-un asemenea peisaj nu este greu de decelat cum și de ce Paul Goma a fost și este respins ca un corp străin, ca o boală. Deși, boala organismului românesc se numește corupție, de la cea morală până la cea politică și financiară, Goma este, în realitate, antidotul.

Dacă Rațiu a fost extirpat rapid în 1990, fiind perceput ca o ciudățenie cu papion, eventual bun de stors bani, Goma avea să fie respins de toată suflarea (inclusiv de cea penelistă, xilofe-rată de Securitate) în 1995, când propunea un program politic de președinte. Se putea intui de atunci, dar se știe azi că Paul Goma nu avea cum să participe, în mod real, la campania electorală din România și la alegeri. Săcâit de impotența morală a bărbaților nației, a dorit să ofere un program amplu din care să se inspire alți candidați, în speță, cel mai intelectual dintre ei: Nicolae Manolescu. Cunoaștem felul lamentabil și, aș zice, deloc surprinzător, în care s-a sfârșit epopeea politică a cunoscutului critic literar. Dar așa cum remarcă Alexandru Pecican în 2012: „Paul Goma a fost și este un vizionar, vorbele sale din 1995 erau valabile atunci și sunt adevărate sentințe azi.”

Românii par a fi un popor din a cărui coloană lipsesc niște vertebre, un popor care clădește între sentințe (ceea ce nu au surpat peste noapte legendele și miturile). Sentințe date de alții sau pentru care a ridicat bucurosi ambele mâini. Uitarea nu a fost și, cu atât mai puțin azi, nu este o soluție. Dacă ne-am prefăcut gata europeni și civilizați după 1990, indiferent de trecutul fiecăruia dintre noi, de deciziile noastre greșite, de adevăratele acte de trădare față de semenii noștri pe care le-au semnat „aleșii”, „reprezentanții” unei majorități abulice și amnezice, azi trebuie să facem pași înapoi în istorie, în memorie, să le recuperăm și să le asumăm. Securitatea nu poate ascunde la nesfârșit tot ceea ce a făcut împotriva ființei noastre fizice, morale și culturale. Românii cu conștiință ai vremii au apreciat atitudinea și gestul lui Paul Goma, un scriitor „necunoscut”, „netalentat”, după calapoadele ideologice ale regimului și nerușinate ale breslei. Un scriitor care a reușit, în condiții represive, să atragă după sine câteva nume cunoscute (și apreciate inclusiv de cei care l-au marginalizat pe Goma) și câteva sute de „anonimi” dornici să-și libereze conștiințele, să se scuture de oportunism ideologic și să-și manifeste demnitatea umană.

Paul Goma c 1950

„La data de 03.04.1977, Unitatea specială «S» a interceptat și reținut din circuit o telegramă expediată de ION RAȚIU din Anglia, Londra, către PAUL GOMA din București, Aleea Compozitorilor nr. 10, în care îi face cunoscut destinatarului că a trimis telegrame pe adresa președintelui S.U.A., primului ministru al Marii Britanii, președintelui Comunității Economice Europene și Comisiei drepturilor omului a O.N.U., cu următorul conținut:

...Românii liberi din toată lumea, întruniți la Londra pentru alcătuirea unui memorandum care să fie prezentat la deschiderea conferinței europene de la Belgrad din 15 iunie, vă roagă să interveniți pe lângă autoritățile din București, ca să înceteze prigonirea autorilor, semnatarilor și familiilor lor – printre care: cunoscutul scriitor PAUL GOMA, IOAN VIANU și ION NEGOIȚESCU – ai scrisorii adresată [sic] conferinței de la Belgrad, relevând nerespectarea în România a clauzelor Acordului de la Helsinki cu privire la drepturile omului și chemând la deplina lor aplicare.

Ultimul act al acestei prigoane este arestarea la 30 martie 1977 și deținerea ilegală pentru 48 de ore a următorilor: ION LADEA, ENRIK BECESCU, TUFOI, DASALAU, DÂMBOVICIANU, ȘERBAN ȘTEFĂNESCU și logodnica sa.

Ne adresăm dv. pentru a insista ca aceste intimidări, amenințări și recurgeri la forță, folosite de organele securității de stat împotriva a aproape 200 de persoane care au semnat această scrisoare, să înceteze de îndată.

În numele adunării,

ION RAȚIU

Cu aspectele de mai sus au fost informate Direcția I, Unitatea Militară 0920 și Centrul de informatică și documentare. Unitatea specială «S» a luat măsuri ca astfel de materiale să nu ajungă la destinație.¹

Prezentăm, spre documentare, telegrama în original². Semnează șeful comandantului pentru Tehnica Operativă și Transmisiuni, grl.mr. Ovidiu Diaconescu și comandantul Unității Speciale „S”, grl.mr. Bucur Nicolae.

Apostilă cu creion roșu: „*Tov. Borșan împreună cu tov. Moga și? analiză și măsuri la mine pt. neutralizarea lui Rațiu*”. Semnătura pare să fie a lui Nicolae Pleșiță, la data aceea prim-adjunct al ministrului de Interne. Grl.mr. Dumitru Borșan era șeful Direcției I a Securității (informații interne). Se știe că Pleșiță era specialist în neutralizări, în interiorul și în afara granițelor României comuniste. Virusul neutralizărilor i-a atins recent și pe unii literați, altfel „rezistenți prin cultură” înainte de 1989, formatori de opinie și de conștiință [sic] după, când exprimarea eliberată din menghina autocenzurii nu mai presupunea nici un risc.

În 1995, Alexandru Pecican, cu un grup de prieteni, a încercat să cucerească lumea, cucerit, la rândul său, de „ideile politice, economice, morale și spirituale” din Programul Goma. „Am multiplicat în sute de exemplare textul și am bătut, în lung și în lat, străzile Clujului pentru a vorbi cu oamenii, a le prezenta proiectul și a le cere semnăturile necesare participării” lui Paul Goma la alegeri. Pecican și prietenii săi au sperat că este posibilă, în sfârșit, și la noi, „instalarea în scaunul de președinte a unui scriitor dizident și patriot, precum Václav Havel în Republica Cehă. Ne-am dezmeticit repede când am văzut reacțiile cetățenilor. Era ca în parabola omului bolnav care, deși suferind, preferă frecțiile cu apă rece și promisiunile deșarte din partea unor vraci în detrimentul medicului care îi spune că e necesară amputarea picioarelor pentru a scăpa cu viață.”³

Am putea considera ca reper cronologic anul 1995 pentru momentul „istoric” în care intelectualitatea a decis că nu avem și noi un Havel. Ce să facem, nu-i așa, dacă nu-l avem?... Acesta a fost și a rămas dezideratul intelectualității române: Să nu aibă un Havel! Pentru ca, tot pronunțând numele lui, să se șteargă din memoria noastră, și așa fragilă, adevărul imbatabil, în ciuda tuturor mistificărilor: Avem un Goma! Să ne mințim că suntem buni și drepecți, și curajoși, și foarte principali chiar și aplicând dubla măsură și sferturile de adevăr, pentru că, este stabilit, amputările dor, ne privează de plăceri, mai mult decât vinovate. Amputat de patrie, cu ajutorul Securității și al sprintării bresle scriitoricești, Goma s-a refugiat în limba română, demonstrând că există un Dumnezeu pentru fiecare ciumat din lumea largă. Un Dumnezeu care lovește popoarele hrăpărețe, exact când se așteaptă mai puțin, plătindu-le mentalitatea superficială croită după chipul și asemănarea statuilor de lut din fruntea bucatelor.

De 27 de ani, intelectualitatea română pică proba solidarității, captivă paradigmei egocentriste a devenirii de figură marcantă și obligatoriu singulară. România suferă de multe boli, între care și aceea a elitismului, într-o țară în care elitele nu există.

NOTE

1. Subliniere cu roșu, linie terminată în săgeată, în vârful căreia scrie „f.b.”: foarte bine.
2. DUI 2217 vol. 8, f. 63r-v.
3. <https://alexandrupecican.wordpress.com/2012/06/04/scrisoare-catre-paul-goma/> (accesat la 14 iunie 2016)

ESEU

DE LA OSWALD SPENGLER LA EMIL CIORAN, LUCIAN BOIA ȘI PAUL GHIȚIU

GRIGORE TRAIAN POP

Încă de la apariția, în Germania învinsă în Primul Război Mondial, a cărții *Der Untergang des Abenlandes* (1918; 1922), tradusă în românește mai ales prin „amurg”, și nu „prăbușire” sau „decrepitudine”, cum a rostogolit ecoul vocabula în timp, Oswald Spengler s-a impus în mișcarea noastră filosofică nu atât ca apostol metafizic, cât ca intelectual dezabuzat și remarcabil stilist, după întregirea neamului românii neavând deloc motive să se plângă de destin. Prin 1933, Eugeniu Sperantia nu vede în filosoful german decât un sociolog și antropolog excentric. Ar fi putut să știe mai multe despre acesta prin istoricul filosofiei Nicolae Bagdasar care, în *Filosofia istoriei la Oswald Spengler*, apreciază că neamțul este produsul dezamăgirii unei Germanii înfrânte, stabilindu-i totodată și filiațiile: Heraclit, Goethe (morfologia), Nietzsche (naturalismul biologic și pesimismul cultural), Bergson (convingerea despre ineficiența formelor raționale). Toate acestea, dar și anumite determinări personale, converg spre un negaționism cam rigid și-un incurabil pesimism la Spengler. În final, N. Bagdasar decide: „Dacă operei lui Spengler trebuie să i se recunoască multă originalitate, nu este mai puțin adevărat că ea suferă de lipsă de exactitate științifică și unitate sistematică. Și, deși e o încercare de filosofie a istoriei, concepția lui Spengler este în realitate... tăgăduirea oricărei filosofii a istoriei”. La fel și I. Didilescu, cel care, deși neagă originalitatea lui Spengler (l-au precedat Th.F. Brentano, Demogoeon și Massis, cu al său *Défense de l'Occident*), remarcă totuși strălucirea stilistică a autorului. C. Rădulescu-Motru, în *Creație*

și vocație (1931) îl apropie pe Spengler de Keyserling și Berdiaev, reproșându-i germanului că „falsifică cu anticipație înțelegerea vieții culturale din ale cărei fapte ar trebui să verificăm natura creației spiritului”. Cu toate acestea, D.C. Amzăr, referindu-se, e drept, și la *Der Mensch und die Technik*, îl opune lui Spengler pe Simion Mehedinți, autor „cu mult mai larg și mai sistematic”, abordând „problema întreagă a raporturilor dintre om și natură, om și tehnică, corelația dintre unelte, pe de o parte, și muzică, poezie, dans, pe de alta”. Și Christina Galitzî remarcă fundătura în care nimerește Spengler, opunându-i-l pe Pitirim Sorokin care „întrezărește, în locul cataclismului, posibilitatea unei renașteri culturale”.

Se afirmă că pe Spengler l-ar fi inspirat Otto Seeck, cu *Declinul Antichității*, deși, cel puțin titlul, e o gravă contradicție în termeni, Antichitatea, segment al istoriei, neputând fi... veșnică.

Probabil că unii vor considera inadecvat efortul de a căuta influențe la un autor atât de „special”, poate unic, oricum stilistic remarcabil. Dar adieri din Schopenhauer și Nietzsche au existat, după cum bine se știe, în cultura noastră, lor adăugându-li-se, iată, și Spengler. Tânguiri din Spengler, inegale ca intensitate, vom descoperi mai ales în cărțile lui Emil Cioran. Dacă ele n-ar fi devenit apoi obsesii, ar fi rămas doar ca „reper” permanente în scrierile cioraniene. Mai mult, unii cred că spectacolul degringoladei civilizațiilor ar fi intrinsec, atât gândirii tânărului de la Rășinari, cât și celui devenit celebru la maturitate. Marta Petreu: „Ideea amurgului civilizației occidentale străbate

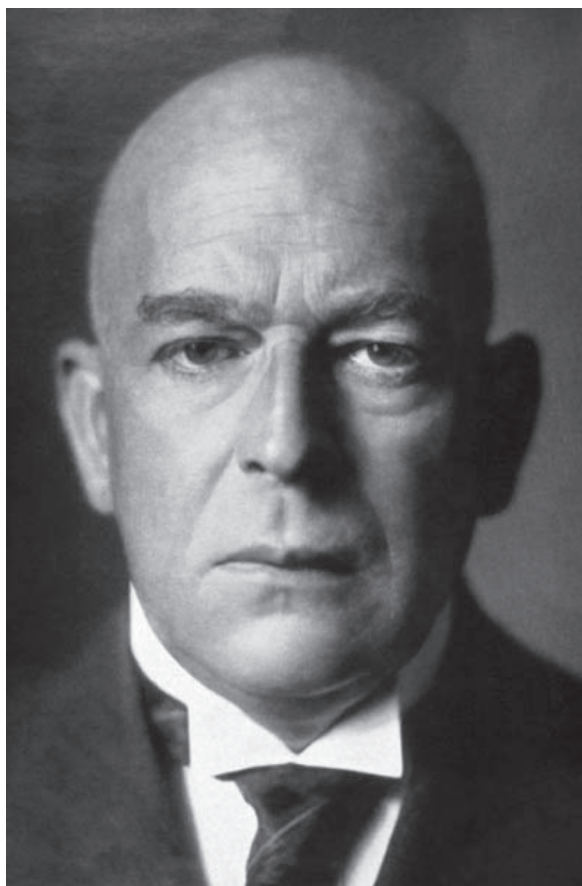
toată opera franceză a lui Cioran”. Spune „opera franceză” și pentru a pune la index *Schimbarea la față a României*, manifestându-și, și de această dată, regretabilul conformism. Important este însă, indiferent de așa-zisele „nuanțe”, că Cioran adâncește scepticismul spenglerian, extinzând catastrofismul occidental la cel al istoriei în general, în care românii patrulează pe la periferii.

Dar dacă totuși Spengler caută o logică a istoriei (culturile, marile culturi sunt organisme sieși suficiente, aflate sub blestemul nașterii, maturizării și morții), Cioran detonează întreaga temelie a istoriei, negarea oricărui sens teleologic. Dacă la Spengler mai e loc și de speranță, pe care o numește faustică, la Cioran crepusculul e generalizat, istoria pare o îndelungă noapte boreală. „Nu avem libertatea de a alege punctul unde vom ajunge, ci aceea de a face ce e necesar sau nimic”. Afirmția românului e descurajantă, dar scepticismul său e departe de a-și epuiza resursele...

Cu referire la Marta Petreu, dispusă să caute influențe spengleriene mai cu seamă în opera franceză a lui Emil Cioran, se cuvine o precizare. În *Schimbarea la față a României*, în volumul original, nu cel contrafăcut sub direcția Editurii Humanitas, acestea par mult mai articulate, chiar dacă ne-am referi numai la ideea că „doar popoarele istorice, adică cele care participă la istoria universală sunt națiuni”. De aici pornește toată disperarea lui Cioran: „A vieții numai ca popor înseamnă a înregistra istoria. Colectivitățile umane care au rămas numai popoare n-au trecut mult peste biologie”. Consideră deci cu totul legitim să se întrebe: „N-am fost noi

prea mult popor și prea puțin națiune, mult mai mult societate decât stat?”

Nu mă îndoiesc că Paul Ghițiu știe cum stau lucrurile cu gemetele metafizice și disperările politice induse de amurgeala occidentală, extinsă, nu fără temei, la întreaga Europă. Dar demersul său e altfel structurat, având mobiluri particulare. Probabil că asta n-ar însemna foarte mult, dacă nu s-ar asocia cu trăiri intense. E furios că, iată, Occidentul se dezintegrează și ne târăște, nemeritat, oarecum împotriva vocației și destinului, în prăpastie. Titlul a ceea ce se anunță că va fi un serial ceva mai lung e frontal: „Apocalipsa Europei?” Nu m-am putut abține să nu mă pronunț încă după primul „episod”, chiar dacă „apocalipsa” e formal dubitativă. În realitate, autorul e convins că aceasta a și început, iar dacă nu ne vom trezi la timp, repere esențiale ale civilizației europene vor deveni doar grămezi de moloz, ca în filmele americane de ficțiune despre cataclismul universal de după un război nuclear sau despre invazia extraterestrilor lipsiți cu totul de... umanitate. Merită să privim avertismentul în față: „Ar trebui să ne obișnuim cu varianta minimalistă de supraviețuire. Varianta de duranță în condiții vitrege: lipsuri, frig, întuneric, foame, suferință, moarte. Multă, multă moarte. Multă, multă suferință. Să încetăm a mai fi copiii răsfățați și iresponsabili care suntem astăzi. Cel puțin în orizontul de timp la care ne putem gândi”. (În ceea ce privește „duranța” poporului român, cred că-i de acord și Paul Ghițiu, n-avem a ne teme! Nu știu la ce se referă când vorbește de „răsfăț”, folosind pluralul.) Dar, pentru el, apocalipsa e mai expresivă când se referă la Roma și Paris, poate chiar și Londra sau Berlin, care vor avea soarta Sodomei și Gomorei, și nu din pricina păcatelor oamenilor, ci, vai, ale... politicianilor! A celor necreștini, fără frică de Dumnezeu sau, mai degrabă, indiferenți la ce Dumnezeu se-nchină: Iahve sau Allah. Dar, să urmărim punctual raționamentul lui Paul Ghițiu, lumea emoțiilor, a trăirilor sale: „Europa este atacată. În primul rând din interior. De sute de ani se lucrează cu zel, cu perseverență și cu resurse uriașe la demolarea ei”. Sute de

Oswald Spengler 1880–1936

ani... Chiar așa să fie? S-ar cuveni o precizare, întrucât de vreo două, poate chiar trei, Europa abia și-a câștigat conștiința de sine prin lucrarea masonică. E vorba de Europa națiunilor. Pentru că multă vreme ea fusese mai degrabă un mit grecesc și-a continuat să fie, după expresia unui mare poet francez, o peninsulă a Asiei. Bineînțeles, geografic afirmația este riguros exactă, dar francezul se referea și la o descendență spirituală, cultura greacă și civilizația romană, care ne dau identitate, neavând deloc descendență boreală. Tot din Orient ne vine și creștinismul, izbăvirea, dacă n-ar fi fost războaiele religioase care să ne învrăjbească sistematic.

Știind că Paul Ghițiu e creștin ortodox practicant, anticipez că principalul argument al apocalipsei spre care crede el că se îndreaptă Europa ar fi faptul, ușor de contestat că, deocamdată, europenii occidentali au făcut din Dumnezeu un personaj obosit și indiferent, transformându-i casa, biserica, în muzeu, unde nesfârșite șiruri de turiști atei admiră, contra cost, firește, elemente de arhitectură, picturi, sculpturi etc. Moartea lui Dumnezeu, anunțată de protestantul Friedrich Nietzsche, ar fi devenit,

într-o Europă în degringoladă, un strigăt de luptă: „Dumnezeu a murit, slavă lui Allah!” Poate supraomul lui Nietzsche va fi întruchipat de cei victorioși în marile jihad! Nu-i exclus ca Paul Ghițiu să considere, apoi, că o mare vinovăție în prăbușirea Europei, a lumii creștine, s-o aibă religia atee a postmodernismului...

Mă opresc aici, a anticipa prea liber argumentația sa fiind un abuz. Totuși, va trebui să țină cont și de Niall Ferguson. Scoțianul, relativ tânăr, pragmatic și, de ce nu, ceva mai optimist, e eminentamente „actual”, extinzând granițele Occidentului la categoria politică a acestuia, luând adică în calcul America și tot ce ține de ea. Mai mult, el exclude din Occident spații fără de care, până mai ieri, nici nu puteam vorbi de civilizația occidentală. Surpriza vine însă din afirmația, uneori implicită, că Estul și Restul au ajuns să imite atât de bine Occidentul, încât relația e pe cale să se inverseze.

Era să uită că, în titlu, l-am amintit și pe Lucian Boia, istoriograful comercial al ultimului deceniu. Oricum, el nu schimbă nici o paradigmă, aplecându-se, cu grație, spre zona ignoranței marelui public.

INTERVIU

„AICI SE PREDĂ ZILNIC O LECȚIE DE ISTORIE DESPRE TOTALITARISMUL COMUNIST, DESPRE EROISM ȘI DEMNITATE”**INTERVIU CU DOMNUL GHEORGHE MIHAI BÂRLEA**

DE DANIELA SITAR-TĂUT

Daniela Sitar-Tăut: Ați funcționat în perioada 1991-1997 ca director al Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței. În fosta închisoare, cunoscută sub numele de „închisoarea miniștrilor”, au fost încarcerate peste 200 de personalități social-politice ale perioadei interbelice, o parte dintre ei murind între zidurile acesteia.

Gheorghe Mihai Bârlea: Director al Memorialului am fost între octombrie 2001 și septembrie 2007. Dar relația mea cu construcția acestei instituții durează de la „nașterea ideii” de muzeu/memorial în fosta închisoare politică de la Sighet în anii '50. Imediat după Revoluția din Decembrie 1989, îndeosebi foștii deținuți politici de la Sighet au fost cei dintâi preocupați de o astfel de idee și oportunitate. Rănilor din dramaticele lor experiențe în închisorile comuniste nu erau închise în sufletele și memoria lor, cum nu sunt nici până azi. În septembrie 1992, în calitate de consilier la Inspectoratul pentru Cultură Maramureș, am propus Consiliului Local Sighet organizarea în anul 1993 a unui simpozion sub genericul „De la adevărul istoric la judecata istoriei”, cuprins și în proiectele de evenimente culturale ale Inspectoratului. I-am relatat regretatului nostru prieten și critic literar Laurențiu Ulici despre intenția noastră, iar el, inspirat, ne-a propus să intrăm într-un parteneriat cu Alianța Civică. În ianuarie 1993 am avut o astfel de întâlnire la București cu liderii acesteia, dintre care îi amintesc pe Romulus Rusan, Gabriel Andreescu, Nicolae Prelipceanu, Laurențiu Ulici. Ei m-au informat că deja Alianța este preocupată de un astfel de proiect, chiar la Sighet, și că doamna Blandiana se află la Consiliul Europei pentru a solicita sprijinul și patronajul acestuia în realizarea unui Memorial. Sunt momentele esențiale în geneza instituției. În mai 2003 a avut loc primul simpozion cu participarea unui important număr de foști deținuți politici din toată țara, intelectuali, oameni de cultură și oameni politici. Ne-am regăsit ca parteneri cei din Sighet, reprezentând Primăria și Consiliul Local, Muzeul Maramureșean, Biblioteca Municipală, Școala de Artă și, desigur, Inspectoratul pentru Cultură, Alianța Civică, AFDPR, Fundația Memoria. Diversiunile în jurul proiectului n-au întârziat până la cel mai înalt nivel, motiv pentru care Prefectura Maramureș și Consiliul Județean și-au retras sprijinul promis inițial. Am avut în noi suficientă demnitate și, cu resurse minime, obținute cu dificultate, ne-am văzut de

treabă. Timp de 10 ani au avut loc astfel de simpozioane pe teme foarte bine alese și comunicările științifice susținute constituie azi un patrimoniu istoric excepțional, de care nu poate face abstracție nici un istoric sau politolog în reevaluarea consecințelor epocii comuniste timp de 45 de ani în viața poporului român. Fără îndoială că meritul esențial revine Fundației Academia Civică, înființată special pentru realizarea Memorialului, cu cele două componente ale sale, Muzeul Memorial de la Sighet și Centrul de Studii asupra comunismului, coordonat de către domnul Romulus Rusan. Amintesc și rolul deosebit pe care l-a avut Școala de vară de la Sighet, organizată de Fundația Academia Civică în cadrul Memorialului, la care timp de 10 ediții au participat elevi din România, Basarabia, Ucraina, având posibilitatea să întâlnească lectori de mare prestigiu, inclusiv academicieni, dezbătând teme de istorie recentă. Au fost lecții de istorie, care au contat foarte mult nu doar pentru participanți, ci și pentru generațiile mai tinere, întrucât temele dezbătute, problemele ridicate de tineri au fost publicate în volume de Fundația Academia Civică. Am dat doar câteva exemple care relevă momente ale realizării acestei instituții și preocupări ce o definesc ca instituție de importanță națională și internațională.

D.S.T.: Deopotrivă Memorial și catedră vie de istorie, își justifică Muzeul existența? Epoca istorică pe care muzeul vrea să o împiedice să cadă în uitare devine tot mai îndepărtată în timp, tinerilor părându-li-se azi comunismul, o poveste. Neștiută. Cum poate muzeul să împiedice acest fapt? Ce număr de vizitatori are anual?

G.M.G.: Memorialul de la Sighet, fără să apelez la formulări prețioase, este în prezent parte a istoriei. Este o instituție-martor, ce-și asumă să salveze memoria unui timp istoric ostil poporului român prin regimul comunist timp de 45 de ani. El chiar spune „povestea” acestui regim. De la înființare până în prezent, în grupuri sau individual, peste 1 milion de persoane din România, din țările europene și chiar de pe alte continente l-au vizitat. Putem spune că aici se predă zilnic o lecție de istorie despre totalitarismul comunist, despre eroism și demnitate, despre nevoia imperativă de a cunoaște trecutul pentru a nu-i repeta erorile și ororile. Se compensează pentru generațiile tinere, elevii îndeosebi, absența nejustificată din manualele școlare a unor teme relevante despre istoria noastră recentă.

Gheorghe Mihai Bârlea, Ana Blandiana, Romulus Rusan

D.S.T.: Ce personalități din viața politică, socială, culturală contemporană se simt legate de acest muzeu și activează în jurul acestuia?

G.M.G.: Am amintit câțiva dintre ei, dar lista este foarte lungă și cuprinde personalități din toate mediile, politice, intelectuale, culturale. Cu respect îi evoc și pe Nicolae Noica, Gheorghe Arvunescu, Ioana Boca, acad. Alexandru Zub, Anatol Petrencu din Chișinău, Constantin Ticu-Dumitrescu, Doina Cornea, Corneliu Coposu, Dennis Deletant, Thierry Wolton, surorile Brătianu, celebrul disident Vladimir Bucovsky. Nu în ultimul rând, Stéphane Courtois, un mare istoric francez, și care timp de zece ediții a fost rectorul Școlii de vară de la Sighet.

D.S.T.: Săptămâna aceasta, ca de altfel în fiecare an, la Memorialul Sighet, Ziua Eroilor, 9 mai, a fost celebrată printr-o suită de manifestări dedicate victimelor represiunii comuniste. Dezbaterile, derulate la Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței, s-au concentrat în jurul „RUSALIILOR NEGRE” și a mișcărilor anticomuniste studențești din 1956.

G.M.G.: În fiecare an la Sighet, de Înălțare, au loc manifestări dedicate eroilor luptei anticomuniste. Sunt prezenți supraviețuitori ai închisorilor și deportărilor, se dezbate teme semnificative. În acest an au fost avute în vedere mișcările studențești din 1956 și „Rusaliile negre”, cu un număr mare de participanți.

D.S.T.: În Cimitirul Săracilor din Sighet există un cenoțaf, un mormânt simbolic al sutelor de mii de victime ale comunismului, schingiuite, asasinate, executate și apoi aruncate în gropile comune, în cimitirele închisorilor, în lagărele din Bărăgan, din Donbas și din Siberia.

G.M.G.: Întreaga amenajare peisagistică de la cimitir are puternice semnificații simbolice; este configurată printr-un gard viu harta României, implicit geografia detenției

politice. Sunt ridicate monumente dedicate unor personalități precum Iuliu Maniu, Gheorghe Brătianu, Ciugureanu, Valer Moldovan, decedați în fosta închisoare politică, luptătorilor din rezistența anticomunistă din Maramureș. Se oficiază, cu ocazia evenimentelor organizate la Memorial, servicii religioase în memoria tuturor celor care au fost victime ale represiunii în închisori și deportări.

D.S.T.: Sunteți membru fondator și faceți parte din Comitetul Director al Fundației Academia Civică ce are aproape un sfert de secol de la înființare. Care au fost motivele aderării la această cauză? Și în ce măsură obiectivele ei au fost atinse?

G.M.G.: Așa cum am precizat, sunt dintru început legat de Memorial. Fundația are meritul esențial în realizarea lui, iar doamna Ana Blandiana și Romulus Rusan s-au dedicat în mod exemplar și necuantificabil acestei creații, cu renunțări de timp pentru literatură, propunând și un model de comportament civic, responsabil și de patriotism generos și luminat. Structura mea intelectuală și de conștiință mi-a cerut să fiu alături de astfel de personalități și solidar cu un astfel de proiect. Astăzi Memorialul este o instituție cu reputație mondială, operă a societății civile, realizată în primul rând cu un entuziasm lucid și cu solidaritatea unor mari personalități și grupuri de sprijin din țară și de peste hotare. Toate guvernele postdecembriste au vorbit de necesitatea realizării unui memorial dedicat luptei anticomuniste, perioadei comuniste, dar nu au realizat ceva semnificativ. Și în prezent se vorbește de un astfel de proiect, necesar, dar care nu poate face abstracție de această instituție – monument al memoriei și al adevărului istoric – de la Sighet și nici de meritele de neegalat ale Fundației Academia Civică, a Anei Blandiana, a lui Romulus Rusan și a colaboratorilor de la Fundația Academia Civică și de la Sighet.

POEZIE

6 POEME DE DAN ANGHELESCU

Ea... o cartagină...

Ea un melos... Ea indicibilă
premoniție a unei lungi zile de vară
Ea pentru mine cu toate dezesperările
de care sunt în stare
când nimeni nu mă mai așteaptă...
ca să mi-o pot reaminti / în fiecare secundă
o uit...
cum ar putea altfel să mai fie viitorul / dacă ziua și
dacă noaptea / dacă secunda de dinainte
și secunda de după
nu mi-ar redărui-o mereu / și mereu
ființă surâzătoare a tuturor dimineților

În sfârșit iată noaptea care și ea va trece...

o / răsucire de
arbori și îngeri ce mi-ați vorbit îndelung
în după-amieze robotind prin bucătăriile verii
acel timp era starea de veghe a lumii...
cineva așteaptă / așteaptă mereu /... când de foarte
departe / din veșnic departe
doar cu inițiala numelui *Tău* / se pot aprinde copacii
se poate declanșa sirena din port / să urle
până linia mării devine / brusc
o fereastră de situații inconfortabile
chiar și acum când începe / numărătorea de aur a zilei
din aproape savantele magazii de îngeri / demența de alb
și de negru pune semn straniu / o poartă închisă...
oricât de tare-aș striga / nimeni nu mă aude...
„Cine dacă-aș striga, m-ar auzi, din cetele îngerilor?”
ard în propria / zădărnice ca biblioteca din alexandria
ca turnurile gemene din două-mii-unu...
în toate oglinzile lumii se deschid încăperi clandestine

pe cine să mai recunosc / o pasăre

absurdă zboară prin mine
pasăre / pasăre am încercat s-o întreb
cine e-n mine acum / cine sunt cei
din oglinzi
și cine e-al treilea ce îți vorbește...
puteam pe roțile de putreziri ale toamnei
să primesc orice veste...
ele chiar foșneau într-o nedeslușire
de umbră infinit de aproape / erau
chiar în mine însă numai acolo unde
spațiul e negru de goluri / mari goluri
who is the third who walks always you

glasurile care cântau/ altădată

pământul și cerul și iarba și norii
au devenit o biată
rumoare toxică a unei /alte lumi
inscripție solemnă:
aține-te Doamne / îndurător peste cetățile
tale de din văzduhuri și de pe pământ...
răspuns la retragerea /cerurilor:
strigăt !
pentru că ne-am despărțit de peste o sută de ani
sunt gata să urlu din/ toată îndoielnica mea ființare...
așadar stau în
nemila neoanelor a
blitz-urilor a lampadarelor
a laserelor, lanternelor / cavernelor / tavernele / eternelor...
în așteptarea ciudatelor dimineți
and this day it was spring...

pe unde oare mai pâlpâie/ sufletul să înțeleagă ființa...

ficțiunile ei imposibile / aerul umed al zădărniceii
încăperile ei pustiindu-se / navigând / prin anafoare
de hârtoage galactice...
necunoscute
sunt destinațiile / necunoscută
patafizica trecerii prin lume
ea se produce sinucigaș
ziduri galbene / ziduri reci
ziduri inexpugnabile / unde se tace cu încăpățănare...
o / și icoana e atât de abstractă...
imaginată de wittgenstein kandinski și beckett...
ea calcă pământurile cu șenilele ei de oțel...
ea descifrează reci manuscrise idolatre...
oho... oho-ho les anges
les anges dans le ciel / sonnées électriques
fără substanță / fără creanță / cu ochi reci de faianță...

o disipare a privirii peste

nordul și sudul ființelor noastre / mereu / pânditoare...
mahmure... în marea destrămare de timp
returning as before
semnele rațiunii se fac nevăzute / și jocul misterios al /poeziei
e abia la-nceput / prin urmare
tu cânti / și chiar cânti / pentru că partida e
definitiv pierdută /... de sub convingerile
tale mallarméene
cuvintele sunt dintr-odată fără de capăt...
inundând
cartierele de mare aflux
cu sufletul lor / mic și întunecat
cai de negru și fum trezesc dimineața / *but our beginning*
never know our ends

POEZIE

3 POEME DE MIHAELA ALBU

LUMEA

Am privit orizontul:
cutezanța de a înțelege
rana din cântul ciocârlii!

M-am uitat peste câmpuri:
cutezanța de a înțelege
arsura
din focul privirii!

Am deschis cartea:
cutezanța de a înțelege
neînțelesul –
Omul!

INCERTITUDINE

Precum Alice
am trecut amândoi pragul
– încrezători –
în Țara Minunilor...

Eu
mi-am lăsat la ușă
sandalele grele de tină
și mi-am spălat
fruntea, pleoapele, picioarele
cu lumină.
Pășeam încrezătoare...
îmi-erau brațele încărcate
cu aromitoare mirări
pe drumul ce știam că duce
– ca întotdeauna –
spre nicăieri spre niciunde
sau spre învolburatele unde
ale acelui început
chemat
dinainte de-a ști
cum încolțește
sămânța
de Bine și Liniște.

TU

De prea plin – cupa dă peste margine;
Neștiute drumuri s-au deschis –
Lumina ne-nconjoară în țipătul triumf
Plesnesc muguri
Freamătă Firea...

Și tu –
între elegie și sonet
slujești Iubirea
cu suflet de Poet...

NOTE DE LECTURĂ

„ÎNSEMNĂRI POLITICE”, GRIGORE GAFENCU (1892–1957)

MANUSCRIS ÎN 2 VOLUME
(195, RESPECTIV 80 PAGINI) AFLAT LA
BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

LORENȚA POPESCU

Sarcastic, cu observații pătrunzătoare, textul lui Grigore Gafencu abundă în referiri critice la contemporaneitate. Însemnările sale se bazează pe note mai succinte sau mai detaliate din călătoriile diplomatice pe continent, microsinteze de politică românească riguroase în informație. El e un acid comentator în unele pasaje în care atitudinea sa capătă expresivitate prin construcții anacolutice, atât de specifice stilului său dramatic și biciuitor. Iată un bilanț al anului politic 1930 (15.XII.1930): „Carol pe tron. Maniu în civil, Mironescu, prim-ministru, Nae, consilier politic, Aristide, consilier financiar, Cezianu Dinu, ministru la Paris, regimul nou. E oare regimul vechi mai bun? Opoziția: Vintilă, turbat și dezorientat. În afară de un gest – refuzul a merge la palat, într-o audiență întârziată – numai accese de ură neputincioasă. De Averescu, cu picioare de mort – Cella – nu se mai aude decât prin intermediul Trancu-Iași-Papacostea. Partidul: Maniu și Iunian, pierduți pe drum, Lugoșianu și cu mine împinși în afară. În schimb, pe culmile puterii, financiarul Popovici și diplomatul Mironescu, Răducanu, zâmbitor, reintră pentru a treia oară în cabinet. Împărăția cerurilor pe pământ.” Și un alt exemplu într-un joc de-a miniportretele în tușe caracteristice, la moartea lui Vintilă Brătianu, 23 decembrie 1930: „Toată lumea plânge pe marele dispărut. Cicio amintește, cu voce tremurândă, însușirile lui Brătianu, care e de acum „al nostru – al tuturor românilor”. Mironescu e grav – și zâmbește, e trist – și zâmbește, e trist și zâmbește, plânge și zâmbește, plânge și zâmbește printre lacrimi. Iorga, într-o improvizație emoționantă ca toate improvizațiile acestui mare orator, vorbește de sine însuși și de Vintilă, apoi de sine însuși fără Vintilă și se cufundă într-o adâncă jale la gândul că întreaga generație poate să dispară, lăsând în urma ei o moștenire uriașă unui tineret nepregătit... Goga împletește într-o limbă frumoasă, nu cununi de lauri, ci floricele de stil. Lupu, ca întotdeauna când nu e întrerupt, sincer și banal. Cei doi moștenitori prezumtivi și rivali citesc două declarații deosebite ca ton, fond și formă. Duca, foarte afectat, amintește anii de muncă și de cărmuire alături de tovarășul său dispărut. George Brătianu, rece și neîndemânatic mai mult ca întotdeauna, citește câteva cuvinte de condoleanțe etc. etc.” Gafencu reușește în puține fraze să prezinte, subiectiv desigur, un întreg tablou al lumii politice românești a clipei, în care dublarea stă alături de demagogia caragialescă. Incursiunea noastră prin „desueta” memorialistică politică, atât de magnetică în manifestare, reînvie nu numai niște spirite puternic implicate în viața românească a timpului lor, dar și niște distinși combatanți cu vastă cultură, capabili să transmită altor generații experiențele și gândurile lor într-o elegantă și sugestivă limbă română, dincolo de orice partinitate.

RESTITUIRI

PĂR DE LUP DE C. RĂDULESCU-MOTRU

ALEXANDRU BUICAN

Nu e de mirare ca celui mai substanțial filozof român să i se datoreze o lucrare dramatică cu un material de creație dincolo de nivelul obișnuit al literaturii române și nu e deci de mirare nici faptul ca o astfel de piesă să fie total ignorată în cadrul trăirii românești. *Păr de lup* a lui C. Rădulescu-Motru aduce în scenă pe unul dintre acele personaje caracterizate cu epitetul odios de „inadaptabili”, dar care nu e decât acel lucrur: un individ cu o fereastră deschisă către absolut și, prin aceasta, individ insolit în cadrul „trăirii românești” și, în plan literar, un considerabil antemergător al lui Gelu Ruscanu din capodopera lui Camil Petrescu, *Jocul ielelor*.

Traian Colfescu, întors de la studii de la Paris, a fost numit judecător în județ. Atmosfera în casa tatălui său Barbu, moșier scăpătat, e apăsătoare. Traian își vede mama, Stanca, frământată de ceva ce pare o taină generatoare de suferință: „Ca o nălucă. Vine și pleacă fără să scoată o vorbă. De ne-suferit”, se miră el.

Odată poezia reîntoarcerii „acasă” risipită, Traian începe să vadă anumite trăsături de caracter la cei din jur. Deci autorul fixează caracteristicile mediului, cu valorile care au circulație acolo. Marioara, sora lui, respiră și ea aerul acestui mediu: „...Voi, care veniți de la Paris, ajungeți toți bogați.” (Deci Traian e și el un „bonjurist”, chiar dacă de o generație ulterioară, acțiunea piesei desfășurându-se în anul 1860.) El e stânjenit să vadă la sora sa o suspectă atracție pentru avere. Ea îl și logodește în gândul său cu o „partidă”: „Lumea zice că ați fi așa de potriviți împreună. Traiane, tata a aflat că domnișoara ar fi foarte bogată.”

Logodnicul Marioarei, Matei Triteanu, apare ca un procesoman, gata să revendice drepturi pe care nu le are, în detrimentul țăranilor. „De când am venit eu judecător la tribunal – spune Traian – are procese cu toată lumea.” Deci acesta înțelege să se folosească de rudenie cu judecătorul județului.

Traian e revoltat de starea în care, la întoarcerea în țară, îl găsește pe țăran: „...Pentru el în lumea aceasta nu există decât întâmplare și hatâr, răutate și pomană. Când vine înaintea mea, el mă vede pe mine, ca om al stăpânirii care, după toane sau după porunca altora mai mari, pot să-i dea câștig sau pierdere...”

Dar Traian mai e pătruns și de absolutul juridic: „...Pe deasupra mea el [țăranul] nu vede legea, pe stăpânul, fără trup de om, la care trebuie să ne închinăm cu toții.”

Dorința lui de „asanare” a vieții sociale sună, pentru cei din jur, ca o adevărată amenințare:

TRAIAN: ...Hei, domnule Vlaicu, avem să vedem noi multe prefaceri în țara românească. Ca mâine ai să mergi la București într-o noapte, în loc de două, trei săptămâni, cum faci acum. Și atunci ai să-ți aduci marfă după plac. Peste douăzeci de ani n-are să mai fie țara noastră de recunoscut. Mai ales dacă vom avea și Domn străin.

BARBU (*râzând către Vlaicu*): Bonjuriștii ăștia, fiindcă vin ei din străinătate, n-au în cap alta decât cum să ne aducă străini.

TRAIAN: Cu Domnu străin s-ar curăți repede urmele orientalismului nostru.

BARBU: Țara n-o urnim noi din loc cu umărul.

Situația lui Barbu se lămurește iute, chiar din scenele de expozițiune. El, moșier falit, se află în cârdășie cu acest Vlaicu „stăpân de han și negustor”, după caracterizarea lui Barbu, dar numai de ochii lumii, el fiind cu adevărat, după știința Stancăi „capul hoților din trei județe.” Barbu se lamentează în acest fel: „...Bătrânețea m-a ajuns și nimic pus deoparte. Cum de nu m-am gândit din vreme! Tot ce mi-a căzut în mână, cum a venit, așa s-a dus. Am risipit și de gura femeiei. Cucu! Ea mi-a prevestit rău și rău. «Banii de furat nu se înmulțesc, nelegiuitele»... Cum s-ar înmulți ei acum, cu mintea care am prins-o! Banii de furat! Știu eu de la cine sunt? Parcă aș fi frate cu toată lumea... Cine are bani, să și-i păzească.”

Perioada de tranziție determinată de implementarea reformelor lui Cuza este caracterizată de Vlaicu astfel: „S-au înmulțit hoții de oraș, măi! Noi nu mai putem trăi de răul lor.” Lumea s-a sofisticat: „La oraș să vezi hoție, Barbule. Te fură și, în loc să-l înhați, îți iei pălăria la el. Mulțumesc. Vă rog să veniți să mă mai pungășiți și altă dată!”

În fața acestor mentalități, Traian trebuie să conchidă: „...Sunt aci multe lucruri pe care eu nu le înțeleg.”

Evident că tatăl său, caracter aspru, dedat crimei, disprețuiește „slăbiciunea” fiului său: „Ah, că n-am un băiat acolo dezghețat!... A învățat carte... Dar ce faci cu omul moale!”. El este mult mai mulțumit cu ginerele său: „Hei, Matei, Matei n-are carte, dar e dezghețat...”

Matei, ginerele lui Barbu, într-adevăr nu e deloc un idealist. El îi cere lui Barbu să-l determine pe Traian să-l sprijine

în procesele intentate contra țăranilor, lucru nimic mai firesc: „...El ca fiu trebuie să te asculte, mai ales că avem toți interese împreună.”

Concepția lui Matei despre justiție se lovește însă de „absolutul moral și juridic”: „Dreptatea nu cunoaște părtinire”, spune Traian. Matei însă are de partea sa obiceiul pământului: „Este cinstită orice faptă care intră în obiceiul tuturor. Eu nu-ți cer mai mult. Fii ca lumea de azi.”

Asemeni unora dintre eroii ibsenieni, Traian vrea și el să înnobileze ființele din jurul său care, potrivit umanismului socialismului secolului al XIX-lea, sunt doar victime nevinovate ale mediului. El îi pune în mână lui Matei o traducere din Saint-Simon pe care i-o recomandă cu căldură: „...Dacă înțelegi o dată principiile înfrățirii, cum le arată și francezul în broșura aceasta, atunci ai puțină să-ți dai vieții tale un ideal! Te simți atunci înălțat deasupra mizeriilor de fiecare zi, și mergi cu fruntea sus; ai o țință! Acum, ce fel vezi tu lumea? Ca o adunătură de egoiști, în care fiecare gândește la sine și numai la sine! Când vei înțelege principiile înfrățirii, ochii ți se vor lumina și te vei încredința atunci că nimic în lumea aceasta nu poate să dureze întrucât nu se bazează pe iubirea dintre oameni! Ca să ajungi să-ți asiguri fericirea ta trebuie să începi prin a îngriji de fericirea aproapelui. Civilizația stă înaintea noastră, dragă Matei.”

Motivele absolute ale conduitei lui Traian nu intră în orizontul lui Matei, așa cum nu intră în cel al tatălui său sau al asociatului său la hoții, și ele sunt percepute, firește, doar ca aiureli aduse de undeva, de departe, în notele de cursuri: „...Ca să se pună bine cu mai marii lui – spune Vlaicu –, își vinde și pe tat-său! L-ai auzit cum vorbea de lege?”

Traian mai este, așa cum am spune noi astăzi, și un „globalist”:

BARBU: Copiii de altădată își iubeau părinții.

TRAIAN: Îi iubim și noi cei de acum, dar iubirea noastră este mai luminată.

BARBU: Mai luminată! Știu eu ce înseamnă iubirea luminată! Este să găsești tatălui tău, neamului tău, numai păcate, iar străinilor însușiri dumnezeiești. De unde îi cunoașteți voi pe străini?

TRAIAN: Nu-i nevoie să-i cunoaștem, ei sunt oameni ca și noi.

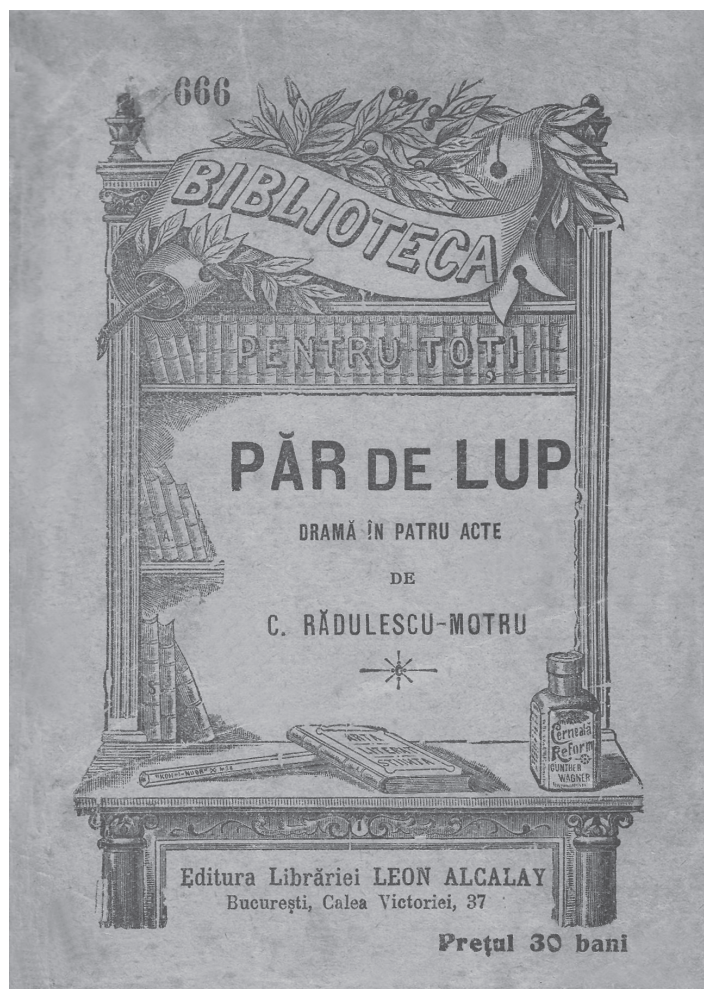
BARBU: Oameni! Oameni! Oameni sunt mulți! Sunt cât frunzele copacilor și nisipurile mării! Sunt oameni albi, oameni negri, oameni galbeni, oameni maimuțe... Care oameni? Unde se sfârșește numărul oamenilor? Nu băiete! Om să fie pentru tine acela pe care îl cunoști; acela cu care ai legat o prietenie; acela cu care te înrudești! Dacă lărgesci hotarele prea mult, te rătăcești.

TRAIAN: Inima când ți-e plină de iubire cuprinzi în ea omenirea întreagă.

BARBU: Cine iubește toată lumea, nu iubește pe nimeni.

VLAICU: Sau se iubește numai pe sine.

Premisele sunt puse ca Traian, care a moștenit trăsături de caracter ale bunicului său cinstit, mort sărac și chiar asasinat în condiții obscure, să moștenească aceeași soartă. „...Popa

Chirilă a fost prea legiuit și la moarte n-ai găsit la el o lescaie”, spune Barbu cu dispreț. Iar faptul că acela a luptat sub steagul lui Tudor Vladimirescu „ca să gonească liftele din țară”, cum se exprimă mândră fiica lui, nu-l impresionează deloc. Chiar și aici este un element ce avea să fie rețrăit de Camil Petrescu, care nota în jurnalul intim: „Moștenești nu numai un organism anume, dar și procesul lui cu mediul care nu poate fi decât același care a fost. La n grade dinamita ia foc și explodează. De câte ori va fi la n grade, lucrul se va întâmpla matematic. Moștenești un organism care e încălzit matematic până la trei[zeci] și trei de ani. Moștenești mai exact raportul dintre organism și mediu. Desnodământul este deci inevitabil. Dacă tatăl meu s-a sinucis la treizeci și patru de ani, când organismul lui e al meu și oamenii sunt aceeași, nu e nici un motiv să nu-l imit. Copiii mei, cărora le-aș transmite același organism, aceeași inaptitudine de a te îmbogăți sau de a-ți aranja afacerile, se vor găsi la 33 de ani, dacă i-aș avea, în aceeași situație.”¹

Acestui Gelu Ruscanu (Camil Petrescu) *avant la lettre*, i se răspunde cum i se va răspunde în viitoarea *Jocul ielelor*: „N-ai să schimbi tu lumea întreagă”, spune Barbu în cunoștință de cauză.

Într-un astfel de mediu, iluziile lui Traian n-ar putea dura prea mult fără ca el să se dovedească un simplu arierat. Și el se și dezmeticește repede.

¹ Camil Petrescu, *Note zilnice. 1827-1940*, Cartea Românească, București, 1975, pp. 36-37.

Matei, care a descoperit căldășia în crimă dintre Barbu și Vlaicu, se arată a fi doar un șantajist fără nici un scrupul și, firește, fără nicio eleganță:

BARBU (*furiOS*): Tâlharule! Crezi că mă ai la mână. Ți arăt eu.

MATEI: Nu țipa. Te aude Traian. Mai bine dă galbenii.

BARBU (*violent*): Nu dau nimic.

MATEI (*amenințător*): Ai să dai, că n-ai încotro.

BARBU: N-am.

MATEI: Să căută. Dar mai bine ar fi să dai de bună voie.

BARBU: Ai venit să mă jefuiești, tâlharule!

MATEI: Am venit să-mi iau zestrea întreagă. O fată bună ca Marioara și un ginere ca mine trebuie să aibă cel puțin zece mii de galbeni zestre.

BARBU: Fiară, cum de mi-ai ieșit în drum!

MATEI: Dă banii de voie bună!

O figură caracteristică mediului este evreul Ițic, care pare ușor caricaturizat și totuși nu e. El a cumpărat un bun, aflându-se în starea de bună credință și, odată dovedită proveniența bunului dintr-un furt, amenințat deci cu pierderea lui, vrea să fie despăgubit. El se prevalează de un principiu juridic potrivit căruia, în cazul în care bunul pierdut sau furat a fost cumpărat de la o persoană care se ocupă cu astfel de vânzări de bunuri de același fel și când nu se intențează acțiune în revendicare, posesorul de bună-credință poate reține bunul până la despăgubirea sa integrală pentru prețul plătit vânzătorului.

Nu a fost în intenția autorului să-l facă pe Ițic din aceeași familie morală cu Traian, dimpotrivă, Ițic participă și el la prada generală dar, într-un anumit fel, el nu e deloc departe de Traian, căci crede și el în puterea justiției pe care o vede încarnată în judecător dar, și mai interesant, el mai crede și într-o noblete a aristocrației „marilor boieri”, semn că-i scapă înțelegerea mediului: „...De ce să pierd mă rog? Domnu Colfescu e boier mare, are pe copilul dumnealui judecător.”

Oricât de atacabile juridic sau etic ar fi principiile lui Ițic, ele sunt principii, și conștiința lui e mult mai înaintată față de o societate care se află în deplin primitivism. Ițic, evreu comerciant care, în activitatea sa, are nevoie de o oarecare ordine, trăiește și el ca Traian, într-o lume total impermeabilă oricărui principiu juridic de sorginte clasică. De pildă, când Traian îi atrage atenția lui Matei asupra confuziei morale și juridice în care se găsește, primește un răspuns cu desăvârșire barbar:

TRAIAN: Tu nu prea știi ce este al tău și ce este al altuia.

MATEI: Ce pot să am este al meu.

TRAIAN: Cu așa principiu, lumea care se află în societatea ta trebuie să-și păzească buzunarele.

Urmează ceea ce Camil Petrescu avea să numească o serie de „revelații în conștiință”. Mai întâi Traian află că

întreținerea sa la studii s-a făcut din banii lui Vlaicu, deci din bani de furat și aici avem din nou un ecou ibsenian.

Desfășurarea „revelațiilor în conștiință” este, desigur, prea grăbită, sentențiozitatea unor tirade este prea patetică, deși totul se poate justifica la Traian prin ereditate, el fiind nepotul preotului înrolat sub steagurile lui Tudor Vladimirescu.

La acest punct sufletul lui Traian se „dezagreghează” și el are o ieșire nervoasă. Cum soră-sa, Marioara, dă dovadă de același spirit locom al mediului unde s-a format, etalându-și bijuteriile cumpărate cu banii despre care Traian știe acum că sunt obținuți prin furt și crimă, el erupe:

TRAIAN: Nu le atinge! Fugi, nu le atinge! (*Vrea să vină spre masă. Stanca îl reține*).

STANCA: Traiane! Îndură-te!

TRAIAN: Să le aruncăm în foc!

MARIOARA: Lucrurile mele? (*Îngrozită pune mâna pe lucruri*).

TRAIAN: Să le aruncăm în foc. Acela care le-a cumpărat a suflat peste ele o duhoare de mort. Oricine le atinge intră în putreziciune.

Mama, chinuită de spectrul tatălui ei, și el un „inadaptat”, victimizat și el de mediu, e înspăimântată de presimțirea unei tragedii și invocă inviolabilul legăturilor de familie, dar Traian a devenit intrasigența însăși („nepământesc” ar spune Camil Petrescu):

TRAIAN: ...El nu e tatăl meu! E ucigașul meu!

BARBU: Eu sunt ucigaș! Eu ți-am dat viața. Vlaicu ți-a dat banii pentru învățătură.

TRAIAN: Conștiința nu o am de la voi. Voi sunteți putregai.

BARBU: Și tu un vierme ieșit din putregai: tu să ne judeci? Auzi: conștiință! Visurile unui om crescut pe saltea și care socoate că tot ce sboară se mănâncă! Conștiința ta! Banii lui Vlaicu care veneau regulat, fără să te întrebi de unde, și pe care acum îi aștepti de la stăpânire, fără să te întrebi iarăși de unde! Ce rău că nu te-am lăsat să ți se beșice palmele de muncă. N-ai fi văzut tu Apusul care te-a amețit! N-ai mai vorbi așa de trufaș!

Traian, care îndrăznește să-și repudieze și sora, primește de la Barbu o sentință desprinsă și ea parcă din *Jocul ielelor*, dar colorată de etnicitate:

TRAIAN: ...Tu n-ai mândria de a te ridica până la ideal!

BARBU: Această mândrie te-a pierdut pe tine. Pleacă la străini! Tu nu ești din sângele nostru!

Ca un alt Gelu Ruscanu, Traian și-a pierdut acel punct de sprijin moral de care avea nevoie ca să răstoarne universul trăirii românești. Credințele sale, credințe ale unor alte societăți, și pe care el voia să le transfere fără nici o tranziție pe malurile Dâmboviței, fiind moarte, el e mort de asemenea și n-ar mai urma decât țeava rece a pistolului pe tâmplă.

TRAIAN: ...Cum voi putea să judec pe alții, când n-am curajul să mă judec pe mine?

STANCA: Și ce vrei să faci? Du-te, lumea este mare. Nimeni nu te știe de unde vii și ce ai pe suflet.

TRAIAN: Mă știu eu mamă, și este destul. Ce pot începe, când am băut dintr-un izvor așa de turbure. M-am crezut falnic ca un stejar și acum văd că am la rădăcina vieții mele mocirla necinstei.

Spre deosebire însă de eroul camilpetrescian, Traian nu înțelege să ducă pistolul la tâmplă ca să evite să moară moralicește, el alege calea luptei, a insurgenței pentru că și-a păstrat iluziile în „clasele productive”, cum le numește Mihai Eminescu, pe care le așteaptă să i se alăture: „Bunii mei săteni! I-am scos din cârciumă unde îi ademenise Hristache. Iată-i cum se apropie. A fost de ajuns o vorbă a mea ca suflutele lor dornice de dreptate și de cinste să se aprindă și să vină după mine la vânătoarea pasărei de pradă! Iată-i cum se grăbesc. Le-a mirosit și lor acest cuib de pradă! Iată-i cum s-au înflăcărat. Veniți, iubiților! Începeți o zi mare; o zi de izbândă, cum n-ați mai avut-o voi! Satul vostru înghețat până mai ieri în iarna iobăgiei are să se deschidă de azi înainte la soarele dreptății, cum se deschide mugurul la soarele primăverii! Asupra voastră și asupra copiilor voștri Dumnezeu are să verse întreaga lui bunătate, fiindcă o meritați! Ce ar fi fost sacrificiul meu, fără simțul vostru de dreptate? Eu am dat scânteia, dar voi ați aprins focul, care are să mistuie putrigaiul adunat aici! Eu am plămădit izbânda, voi însă sunteți brațul care înfăptuiește binele! Iată-i cum se apropie... Unuia i se împleticesc picioarele... A căzut jos! Emoția măreței fapte l-a copleșit! Așa! Ridică-te camarade! Nu rămânea cel din urmă. Iată-i cum aleargă cu capetele goale! M-au văzut (*face semn din batistă*). Bună ziua, voinicilor! Unul ridică arma. Stai voinice! Nu începe vânatoarea înainte de ce căpitanul tău să dea comanda! Ai răbdare! Uliul este sus, prins în colivie și nici nu bănuiește! Lasă arma! Îl vom prinde noi cu mâna, ca pe un pui de găină!”

Bunii săi tovarăși însă, „clasele productive”, sunt țăranii dintotdeauna care, acum ebriați, se întorc împotriva lui și-l împușcă, spre disperarea mamei care devine și ea un rezonur al piesei:

STANCA: ...Pe tine; pe cel nevinovat; pe cel bun și milos; pe tine te răpuseră! Ce-ți lipsea ție să fii fericit? Tu, dragul mamei, atât de frumos și atât de bun la suflet.

TRAIAN: Ghearele mamă, mi-au lipsit ghearele! Din sufletul tău am rupt ariplele cu care m-am ridicat pe înălțimea piscurilor de munte, dar n-am avut ghearele cu care să mă prind. Vijelia m-a aruncat.

O altă atitudine psihologică, ce avea să reapară în *Jocul ielelor*, este conștiința că răul societății românești este un dat, că nu există salvare colectivă și deci nici una individuală. Traian a parcurs drumul – absolut românesc – de la entuziasm la blazare și chiar cinism: „...Unde-i salba? Ce frumos stătea pe gâtul tău. Frumoasa mea Marioară. (*Stanca cade în*

genunchi și se roagă). Fii fericită. Ai bi încredere în Matei. El înțelege lumea. Pe pământul acesta el are să fie stăpân. El este vulturul cu gheare...”

Moartea tragică a lui Traian apare inevitabilă și acest fapt substanțiază acea stare în care o societate își devorează copiii, dând curs implacabil unei porniri sinucigașe.

Interesant este că societatea românească, trăirea românească, a fost pusă în discuție, la momente diferite în timp, și concluziile asupra caracterului ei se prezintă rămase constante. Iar această analiză a fost făcută de doi filozofi care au aplicat standarde înalte, standarde care nici nu sunt bănuite de membrii unei societăți inferioare ce-și ajunge sieși și care trăiește, firește, într-o absolută admirație de sine.

Nu e de mirare, dar e foarte semnificativ, faptul că această lucrare, cu un material de creație atât de bogat, nu apare în nici una dintre *Istoriile* literaturii de la noi, unde sunt înregistrate sute, dacă nu mii de elucubrații ale unor „autori” care, neînzeștrați cu gândire, dar posedăți de o fantezie pe cât de bogată, pe atât de illogică, se simțeau datori să „creeze”.

Jocul ielelor însăși, capodopera lui Camil Petrescu, deși ținută prin voința unei minorități în lumină, nu se bucură nici ea de vreo înțelegere și nu face și nu va putea face niciodată obiect de interes pentru români. Pentru că problemele de conștiință morală – care sunt instrumente de cunoaștere – nu se plasează pe radarul conștiinței românești. Ele trec asemenea unor piscuri de munte pierdute în ceața înălțimilor, nevăzute. „Pereat mundus, fiat justitia” – iată ceva care pentru români este doar un soi de oracol venit de undeva de nicăieri, din ceva cu desăvârșire străin, și care e doar o bazaconie ce nu înseamnă nimic.

La data apariției piesei – 1910 –, o conștiință românească sedusă de tolba de vânatoare a lui Mihail Sadoveanu sau de toiagul de călătorie al lui Calistrat Hogaș nu putea să îngurgiteze probleme adevărate ale unei elite ce încerca să se înfiripe și care dorea ca printr-o literatură de cunoaștere să situeze sufletul românesc în raport cu cel universal.

Astăzi situația este poate și mai rea, când indivizi care, într-o societate normală, s-ar înscrie perfect în noțiunea de interlopi, după ce au perfecționat un mod ilicit de existență, folosind toate pârghiile societății totalitare – ai cărei beneficiari au fost, iar astăzi îi sunt moștenitori –, organizați în mafii literare, trec drept mari scriitori, drept clasici.

Aplicând aceste principii de „umanitate superioară” într-o analiză a fenomenului literar, am putea avea surpriza să vedem răsturnate fundamental „valorile” acceptate și admirațiile românilor să devină de-a dreptul penibile.

Din această perspectivă ar fi interesant să încercăm – poate chiar în numărul viitor al revistei –, o analiză măcar a uneia dintre istoriile literare care, imitând *Istoria...* lui George Călinescu, au făcut din autorii lor acel lucru care se numește „elevi ai elevilor”.

S-ar putea să avem revelația că, din cauza acestei curențe etno-psihologice, așa cum au trecut și trec pe lângă istorie, românii trec și pe lângă adevărata literatură.

MIGUEL DE CERVANTES, DON QUIJOTE ȘI MIHAIL SORBUL O TRINITATE ASTRALĂ ÎN CONJUNCȚIE LITERARĂ

MIRCEA COLOȘENCO

Acum 178 de ani, mult-putin, literatura spaniolă a pătruns în literatura română la începuturile publicisticii noastre naționale și a editărilor de opere cu valoare universală.

Deschizător de drum este „părintele” literaturii române, Ion Heliade Rădulescu, în 1838, mai întâi, prin publicația *Paris and London Advertiser*, cu un articol titrat: *Rodnicia lui Lope de Vega*, în *Curierul românesc*. București, IX, nr. 51, 1838. În anii următori, publică traducerea primelor patruzeci de capitole din romanul *Don Quijote de la Mancha* de Cervantes (*Curierul românesc*. București, X, nr. 76-78, 80, 88, 1839), a cap. *Curiosul stravagant*, episod din partea a doua a lui *Don Quijote* (*Curierul de ambe-sexe*. București, III, 1840-1842) și, apărută anonim, o nuvelă a aceluiasi genial scriitor, în periodicul *Organul luminării*. Blaj, 1848.

De altfel, Ion Heliade Rădulescu va edita, în 1840, în volum, traducerea sa după versiunea franceză a lui Jean-Pierre Olaris Florian (1755-1794), sub titlul: *Don Chichot de la Mancha. Din scrierile lui M. Cervantes. Tradus în românește din franțuzește dupe Florian de Ion Rădulescu*.

Peste ani, la aproape un secol, în 1936, poetul Al. Iacobescu va scoate la Editura „Cugetarea” din București, în traducere românească, după originalul spaniol, în două volume, opera integrală a lui Cervantes dedicată „Cavalerului tristei figuri”, supranumele lui Don Quijote. În tot anul 1936 au apărut cronici elogioase referitoare la inițiativa salutară a lui Al. Iacobescu, începând cu prima, datorată lui Petru Manoliu (alias Erasmus), menționând încercarea fragmentară a lui Ion Heliade Rădulescu, și până la ultima, a lui Vintilă Horia, titrată *Între Don Quijote și Karl Marx*, în care este făcută apologia „mitului lui Don Quijote” prin raportarea acestuia la figura hilară a întemeietorului comunismului științific. (*Credința*. București, IV, 652, 2 februarie 1936, p. 4; *Sfarmă Piatră*. București, II, 50, 5 nov. 1936.)

În această perioadă de o sută de ani, alte două evenimente sunt demne de remarcat în cultura noastră privind viața și opera lui Miguel de Cervantes, prima fiind adaptarea, în limba română, a povestirii *Cuviosul pedepsit* a marelui scriitor spaniol, în 1911), de către Ion Luca Caragiale (*Românul*. București, I, 96 și 97 din 3/16 mai și 5/18 mai 1911, iar a doua, dramatizarea realizată de Mihail Sorbul, în 1924, a operei lui Miguel de Cervantes Saavedra (1547-1616): *El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha* (1608) și *Segunda parte del ingenioso cavallero Don Quijote de la Mancha* (1615).

În vreme ce contribuția lui Ion Luca Caragiale a trecut neobservată în presa timpului (și mai târziu), cea a lui Mihail Sorbul s-a bucurat de atenție deosebită.

La 25 octombrie 1924, a avut loc pe scena Teatrului Național din București, în regia lui Soare Z. Soare, premiera piesei originale *Don Quijote della Mancha*, comedie tragică în patru acte și doisprezece tablouri de Mihail Sorbul, inspirată de romanul omonim al lui Cervantes.

Spectacolul a ținut întreaga stagiune, fiind urmărit cu ardoare și interes în presa cotidiană și de specialitate din Capitală.

Mihail Sorbul a fost interviewat de N. Porsena cu trei zile în avans de întâlnirea piesei cu publicul, interviu subintitulat: „Ce ne spune d-sa despre dramatizarea romanului lui Cervantes?” (*Rampa nouă ilustrată*. București, VIII, 2097, 22 oct. 1924, p. 1). Victor Eftimiu a scris articolul *Don Quijote*, subintitulat: „Să fugim de politică”, evocând figura „superbă” a eroului spaniol, numindu-l „cruciat al dreptății, suflet încărcat de ideal” (*Lupta*, III, 862, 24 oct. 1924, p.1). Din nou a revenit N. Porsena cu articolul *Astăzi seară „Don Quijote” la Teatrul Național*, secționat pe capitole: „Câteva note asupra lui Cervantes; Don Quichotte; Interpretarea; Montarea” (*Rampa nouă ilustrată*. VIII, 2100, 25 oct. 1924, p. 2).

A doua zi după premieră, au apărut două cronici teatrale, una de duș rece, a lui Emil D. Fagure (alias Honigmann), ziarist licențiat în drept, care a socotit dramatizarea nereușită, lipsită de suflu tragic, dar și de vervă comică (*Lupta*. III, 864, 26 oct. 1924, p. 2), iar cealaltă fierbinte, a lui Liviu Rebreanu, romancier și dramaturg (cumnatul lui M.S.), în care susține faptul cert că Mihail Sorbul, „cu simțul teatral excepțional, a izbutit să păstreze pe scenă pe Don Quichotte întreg, să-i dea unitate prin diversitate.” (*România*. II, 310, 26 oct. 1924, p. 2).

Până la mijlocul lunii decembrie 1924, de-a lungul stagiunii de toamnă, cât timp s-a jucat spectacolul, au mai apărut în presa timpului opt alte cronici teatrale/dramatice, cu păreri împărțite despre dramatizarea lui Mihail Sorbul. Le redăm, pe scurt, conținutul, în ordinea cronologică a publicării lor (conf. *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice*. 1919-1944. București, vol. VI, 2005, apărut sub egida Institutului „G. Călinescu” din București):

N. Davidescu: „Don Quijote reprezintă în cultura omească una din cele mai nobile pilde de colaborare a vremurilor cu geniul unui scriitor” (*Aurora*. București, IV, 905, 27 oct. 1924, p. 4);

Scarlat Froda (alias Scarlat Neitzendorf): „o dramatizare reușită după romanul lui Cervantes e practic imposibilă”. (*Rampa nouă ilustrată*. București, VIII, 2.102, 27 oct. 1924, p. 6);

Mihail Sorbul, 1885–1966

Int. (pseudonim indiscifrabil): Mihail Sorbul „n-a tratat eroul, ci literatura care-l păstrează cristalizat”. (*Dimineața*. București, XXI, 6450, 27 oct. 1924, p. 3);

Romicus (alias Romulus Seișanu) consideră că Mihail Sorbul nu a reușit să definească caracterul personajului întruchipat în dramatizarea romanului lui Cervantes. (*Universul*. București, XLII, 246, 27 oct. 1924, p. 1);

Pamfil Șeicaru: Don Quijote, la fel ca Prometeu, Hamlet, Faust ori Brand, reprezintă „iluzia omenească în lupta cu propria zădărnici”. Pentru Cervantes, ca și pentru contemporanii lui, romanul „era o parodie a literaturii cavalierești, pentru noi, el este o amară epopee a iluziei omenești”. (*Neamul românesc*. București, XIX, 254, 28 oct. 1924, p. 2)

B. Brănișteanu (alias Benno Braunstein): consideră dramatizarea lui Mihail Sorbul nereușită din cauza complexității lui Don Quijote, „un summum” al artei romancierului spaniol. (*Adevărul*. București, XXXVII, 12.531, 12 nov. 1924, p. 1-2);

M. Pralea (alias Nicolae Pora): prezintă citate din „comedia tragică a d-lui M. Sorbul”. (*Ilustrațiunea națională*. București, XIII, 105, nov. 1924, p. 167-168);

Ion Marin Sadoveanu: Mihail Sorbul dovedește „o mare dragoste literară” pentru Cervantes. (*Gândirea*. București, IV, 3, 15 dec. 1924).

În anul 1924, în care Teatrul Național din București i-a pus în scenă dramatizarea romanului Don Quijote, Mihail Sorbul era un dramaturg consacrat. Debutase, cu aproape două decenii în urmă, cu piesa *Eroii noștri* (1906), semnată cu numele său de stare civilă (Mihail Smolski, născut la Botoșani, 9 oct. 1885). Publicase comedia tragică *Praznicul calicilor* (1909), precum și drama istorică *Letopiseși* (1914), avându-l pe Ion Vodă cel Cumplit personaj central. I se jucaseră comedii tragice *Patima roșie* (1916) și *Dezertorul* (1919), precum și drama *Prăpastia* (1921).

Concomitent, în toată această perioadă fertilă literar, Mihail Sorbul a fost un publicist redutabil: secretar de redacție la publicațiile *Conștiința*. Ploiești (1907) și *Convorbiri critice*. București (1907-1910); director, alături de Liviu Rebreanu, la *Scena*. București (1910-1911, 1914); director literar la *Ilustrațiunea națională*. București (1912-1914); director, împreună cu Emanoil Riegler, la *Cronica artistică și literară*. București (1918); director la *Săgetatorul*. București (1921-1922). A colaborat la principalele periodice ale vremii. Se numără printre membrii fondatori ai Societății Autorilor Dramatici Români.

La 14 martie 1923, aceasta s-a înființat în București, prin străduința lui Caton Theodorian, care a fost ales președinte (1923-1927) al întâiului comitet format din: Ion Al. Vasilescu-Valjean (vicepreședinte), Liviu Rebreanu și Mihail Sorbul (membri), Victor Eftimiu și Alfred de Herz (cenzori), Paul Gusty (casier) și Victor Ion Popa (secretar). Mihail Sorbul va fi al doilea președinte ales (1927-1930), urmat de Ion Minulescu (1930-1933), din nou Caton Theodorian ș.a.m.d., până la fuzionarea obligată cu Societatea Scriitorilor Români (întemeiată la 28 aprilie 1908) dictată de către regimul democrat popular, la 25 martie 1949, în Uniunea Scriitorilor din R.P.R., care ființează și în prezent, cu Mihail Sadoveanu – președinte de onoare, iar Zaharia Stancu – președinte activ, aleși la Prima Conferință a Scriitorilor sub conducere comunistă.

Cu toate asperitățile unor cronici teatrale/dramatice ale vremii pe care le-am rezumat mai sus în excursul nostru, datorate, în parte, lipsei de umoare și profesionalism al acelor ziariști „intransigenți în ale condeielui”, dramatizarea operei inegalabile *Don Quijote de la Mancha* de către Mihail Sorbul constituie o încercare meritorie de lansare a romanului marelui scriitor spaniol în spațiul românesc, continuând tradiția începută de la Ion Heliade Rădulescu.

În planul criticii și istoriei literare comparate/universale, sunt demne de subliniat contribuțiile lui Al. Popescu-Teleg (1925) și Tudor Vianu (1955), cu studiile lor dedicate vieții și operei lui Cervantes, precum și lucrarea de sinteză *Impresii asupra literaturii spaniole* a lui G. Călinescu (1965), la cunoașterea literaturii istorice.

Ceea ce este menționabil, în privința creației lui Mihail Sorbul, e că dramaturgia și arta teatrală românească au în opera lui o zestre indubitabilă, de patrimoniu național.

VORBE, VORBE, VORBE

II

CONSTANTIN CĂLIN

„*Nedreptătit*”. Când scrii despre cineva și vrei să atragi atenția asupra lui și să-l ridici, primul motiv invocat este să declari că respectivul e „nedreptătit”. După ce apeși pe această pârgie, intră în acțiune numeroase alte argumente.

„Nedreptătitul” are șansa rejudecării operei sale și a unui verdict, de regulă, favorabil. În atari cazuri, critica e voit reparatoare: vede calități ce n-au fost relevate; adaugă acolo unde i se pare că lipsește ceva; într-un cuvânt, reabilitează.

Care sunt, pentru un scriitor, cele mai frecvente nedreptăți?

Puținătatea recenziilor, îndeosebi la debut, și a citărilor după aceea; menținerea într-un „con de umbră”, în „semiobscuritate” și, mai rele decât acestea, judecățile minimalizatoare, negative, care lovesc direct în persoana sa, deziluzionând-o.

Întotdeauna, însă, orice nedreptate se stabilește prin comparație: în raport cu cine s-a produs? cui îi aparține injustiția? care au fost ori sunt, de pe urma ei, avantajăii, „uzurpatorii”? căci un minus dat unora înseamnă un plus pentru alții. Câteodată, chiar și „nedreptătitul” pare a nedreptăți la rândul său: sigur, se vor găsi destui care să spună că a primit mai mult decât i s-ar fi cuvenit! De aci rezultă că nedreptatea cea mai dureroasă, generatoare de contestații, e exagerarea meritelor anumitor contemporani. Într-adevăr, supraevaluările sunt penibil de suportate, pentru că duc la pierderea reperelor, destabilizează întreg câmpul axiologic, derutează atât pe autori, cât și pe cititori.

Din păcate, paralel cu critica pentru reabilitări, nu funcționează și o critică a „umflărilor”. Poți mai ușor să înalți pe cineva, decât să-l tragi în jos, și încă repede. Odată stabilită, o ierarhie devine greu de modificat. Inerțiile în acest gen dispar, cel mai adesea, cam după o generație. Când „raporturile juste se restabilesc” și mai târziu, „dincolo de 50 de ani” (cum credea Mihail Sebastian că se face), aceasta nu-i mai încălzește pe nedreptățiți, care vor fi țărână, de altminteri ca și „consacrații”.

Problema injustițiilor a fost pusă în discuție de mai multe ori. De pildă, referitor la ea, *Rampa* (nr. 5088, 25 decembrie 1932, p. 9-11) a realizat ancheta „Glorii nemeritate și valori nedreptățite”, în care pe lângă considerații generale și disocieri terminologice (E. Lovinescu disociază între *faimă*, „o valoare cantitativă” și *reputație*, care „e de natură mai mult calitativă”) s-au dat și exemple, atât din literatura noastră, cât și din cea străină.

Cine păreau atunci, dintre poeți, „nedreptățiți”? Blaga și Arghezi. Emanoil Bucuța, al cărui răspuns e paginat primul, afirma că „Blaga se bucură de o trecere mai mică decât meritele lui”. „La noi – adăuga Petru Comarnescu –, un Lucian Blaga nu e apreciat la justa valoare de dramaturg și eseist”. I. Peltz îl trecea la „valori nedreptățite” pe Arghezi: „Tudor Arghezi, cunoscut marelui public ca pamfletar și autor al cronicilor

hebdomadare (din *Bilete de papagal* – n.m.), ar trebui să intre în conștiința universală”. „Arghezi e poate singurul care ar putea fi pus pe plan universal”, era și opinia lui Panait Istrati. Nici unul din cei 13 participanți la anchetă nu-l menționează ca „nedreptătit” pe Bacovia.

Cum se explică acest lucru?

Bacovia constituia un altfel de caz. La aproape 20 de ani de la debut, el era respectat de critică, pentru originalitate, și aproape de a deveni o „legendă”. În afară de soția sa, Agatha, și de câțiva prieteni, nimeni nu-l percepea ca „nedreptătit” în plan literar. În schimb, toți cei ce-l știau erau de acord cu ideea că e „nedreptătit” în plan social. Cu timpul, impresia aceasta a prevalat asupra celeilalte, încât, la începutul perioadei postbelice, poetul a putut fi prezentat ca victimă, atât a indifferenței față de scriitori și artiști a regimurilor anterioare, cât și a neînțelegerilor criticii. În consecință, până spre mijlocul deceniului al șaptelea, dar și după aceea, majoritatea „discursurilor” dedicate poeziei sale au fost concepute cu intenția expresă a compensării a ceea ce odinioară i s-ar fi refuzat. Apoi, cum se întâmplă cu aproape toți scriitorii capitali, a intrat în funcțiune principiul că acelaia ce are i se va mai da, exegeza depășind – cantitativ – de câteva ori opera. Dintr-o situație ca aceasta se poate extrage, însă, și următoarea regulă: cine și-a început de sus cariera în critică riscă o slăbire a interesului față de el; iar cine a pornit mai de jos, cu scurte mențiuni ce alternează laudele cu reproșurile, are, nu o dată, în ipoteza revenirii ulterioare asupra sa, perspectiva ameliorării imaginii și măririi. Exemple pot fi, pentru primul drum, Minulescu și Goga, pentru celălalt, Bacovia. Și încă ceva: o viață poate influența (câteodată decisiv) receptarea unei opere.

„*Micul Titulescu*”. Cine i-a dat această poreclă cetățeanului Victor Viorel Ponta a glumit prost, căci n-a trecut dincolo de mască. Dar nici pe aceasta n-a „citit-o” prea bine. În afară de înălțime și „fața mongolică”, mai e ceva care să sugereze o asemănare între cei doi? Titulescu arăta a domn din cap până în picioare; exprima distincție. Ponta merge ca un cosaș, iar când se apleacă puțin e leit contrabasistul din formația de jazz Monty Alexander. Un „fan” de-al său mi-ar putea replica: ei bine, „cosașul” a ajuns prim-ministru! N-am uitat, însă întreb: A remarcat cineva, în manifestările sale, calități de „om aparte”? A ținut undeva vreun „discurs strălucit”? În interviurile de la radio și televiziune a impresionat vreodată prin întinderea cunoștințelor și dialectică? Pus în situația să polemizeze, a vorbit altfel ca „dincolo de barieră”? Retorcările lui s-au situat peste nivelul glumițelor și impertinențelor? A dat cuiva senzația că e instalat ferm în ideologie și moralitate? Rău s-au dereglat percepțiile

noastre legate de valori dacă un asemenea tip poate să le evoce unora pe Titulescu!

Ca să-i rușinez pe cei ce perpetuează această glumă nereușită, am să citez mai jos câteva fragmente din „portretul” făcut de un ziarist elvețian fostului (în două rânduri) președinte al Societății Națiunilor: „Unii (delegați – n.m.) reprezintă țările lor. D[omnul] Titulescu reprezintă mai presus de toate o atitudine a spiritului, o idee proprie lui. Și când îl auzi vorbind, când răsună această voce clară, netedă și incisivă, începi să pricepi secretul acestui om atât de deosebit de cei care îl înconjoară.

[Aristide] Briand a fost oratorul cel mai emoționant, cel mai patetic al adunării geneveze. D[omnul] [Salvador] de Mada-riaga este vorbitorul cel mai strălucit al Societății Națiunilor.

D[omnul] Titulescu este, printre cei care au ocupat tribuna sălii Reformăiunii sau a Palatului Electoral, oratorul cel mai inteligent. Pentru el cuvântul este un instrument care îi permite să exprime o idee în mod clar și distinct, să înlăture orice echivoc, să facă lucrurile cele mai complexe perfect inteligibile. Și nimeni nu poate rivaliza cu el în această artă, grea între toate. [...] Trebuie să ai idei clare și distincte, calitate care este esențială latină și pe care nimeni nu o posedă în același grad cu omul de stat român. [...] Intuiția la d[omnul] Titulescu este făcută din lumină și se exprimă în linii de o precizie arhitecturală” (v. „Un ziarist elvețian despre d. Titulescu”, în *Dimineața*, nr. 9697, 25 decembrie 1933, p. 26). Ziaristul era Michel Pobers de la *Le Moment*.

Există vreo apreciere cât de cât similară despre cetățeanul Ponta? „Cârlanul” (cum l-a alintat dl Ion Iliescu) împodobit de PSD cu varii cordeluțe nu posedă nici una din trăsăturile ce-l caracterizau pe cel cu care e pus în analogie. Concluzia e foarte simplă: porecla „Micul Titulescu” n-are șanse să fie schimbată în renume. Oricât s-ar agita, Ponta (al cărui nume derivă din „pontaș”) rămâne captivul limitelor sale, al suficienței de bătrân băiat obraznic.

„Învățam de rupeam cartea”. Vorba aceasta o mai auzim, azi, doar în relatările bătrânilor. Cartea (în speță manualul școlar) se rupea din cauza folosirilor repetate, a întoarcerilor la anumite pagini pentru verificarea memoriei. Am văzut zeci de asemenea „terfeloage”, transmise de la o promoție la alta: au cotoarele julate, foi desfăcute, îndoite, îmbibate de sudoarea degetelor, cu sublinieri de cuvinte și fraze, cu semne și comentarii marginale, iar unele cu semnăturile proprietarilor distribuite ici-colo, după un „cifru” numai de ei cunoscut. Ca obiecte, arătau, adesea, jalnic, însă gândul la asiduitatea celor ce le-au ținut în mâini mi-a interzis să le disprețuiesc.

Lucru care trebuie spus imediat e că foarte mulți din generațiile anterioare „au rupt”/ „au mâncat”/ „au înghițit” cartea, din curiozitate și necesitate. Zile și nopți. În gestul lor era și frică, și orgoliu, și datorie: frica de a nu-și realiza aspirațiile și de a fi întorși, îndeosebi fiii de țărani, în mediul din care proveneau și de care încercau să se desprindă; orgoliul de a cuprinde și de a asimila cât mai mult; datorie față de cei ce-i susțineau material – părinți și societate. Cum să nu le respecti tenacitatea și optimismul, disponibilitatea la efort, tăria de a înfrunta vicisitudinile, sentimentul responsabilității, ambiția de a nu dezamăgi? Cartea le-a fost impuls, hrană pentru drumuri aspre, iar învățarea – luptă, nu joacă sau vânatoare de diplome, cum tinde să devină, pe scară largă, acum. România modernă – să nu ne sfiim a sublinia – e creația celor ce „au rupt”/ „au mâncat”/ „au înghițit” cartea, adică a unei intelectualități ce s-a mobilizat pentru implementarea ideii de progres.

TRĂIREA ROMÂNEASCĂ

Iată că o nouă statistică ne situează pe noi, românii, pe ultimul loc într-un clasament (european) al „consumului de carte”! Ce putem să mai zicem?!

Plasarea României cu o constanță exasperantă la coada clasamentelor ce se fac asupra poziției popoarelor europene ar trebui să ne dea de gândit. Și, totuși, mereu găsim scuze de o natură sau alta, cea mai des invocată fiind istoria (defavorabilă nouă) determinată de așezarea geografică. Această „nedreptate” istorică și geopolitică, neluată în seamă de cei care au mania clasamentelor de acest soi, ne provoacă o reacție de mândrie care se manifestă prin acel: „dar noi l-am dat pe cutare și pe cutare și pe cutare”... Interesant este faptul că această pornire nu pare să fie deloc de dată recentă, ci apare ca o componentă nu numai a mentalului modern, dar și a celui al strămoșilor noștri.

De pildă, fabula cunoscută a mesei bogate și a celei sărace, cu care a fost confruntat Lysimachus la sosirea lui – deloc încununată de succes – pe meleagurile dacilor, are și o semnificație care ne scapă nouă, celor de azi. Forțându-l pe Lysimach să aleagă între masa săracă, văzută ca standard al civilizației dacilor și masa bogată, care pentru aceștia însemna un standard recunoscut al lumii civilizate (occidental i-am spune noi astăzi), strămoșii noștri acceptau implicit existența unei falii de civilizație între cele două puncte geografice. Și nu e deloc clar de ce această stare de fapt ar fi fost de natură să-i umple de mândrie. Era acceptarea expresă, de către strămoșii noștri, a faptului că încă de pe atunci erau mult înapoiați față de centrele lumii antice, cum erau cetățile grecești, de exemplu. Grecii dezvoltaseră o cultură care avea să stea, mai târziu, la baza renașterii întregului continent european în care ne dorim și noi, cu crispă, să trăim astăzi. Ceea ce trebuie să observăm este prezența, încă de atunci, a unui complex de inferioritate care se manifesta printr-o agresivitate „înțeleaptă”. Ea se observă și în prezent la români. Se subliniază mereu ca o mare virtute faptul că Lysimachus a fost învins. Dar n-ar trebui oare să se sublinieze mai bine faptul că macedoneanul pierduse o bătălie, iar strămoșii noștri pierduseră deja războiul cu civilizația? Căci e o evidență că, în competiția dintre națiuni, de atunci nu s-a schimbat nimic. După două mii de ani, poziția urmașilor acelor triburi, împreună cu standardele lor, a rămas aceeași, adică undeva la coada unuia clasament european al trăsăturilor de civilizație. De atunci încă, stăm mereu cu mâini murdare la o masă ponosită a istoriei. Ne place să cităm mereu anecdota cu venirea lui Lysimachus în Dacia, fără să vedem însă adevărata ei semnificație. Nu cumva așa cum prostul nu e prost destul dacă nu e și fudul, înaintașii noștri, confrunțați cu o poziție de inferioritate, au reacționat, dintr-un complex de inferioritate, și s-au mai și umplut de ifose producând anecdota cu masa bogată și cu cea săracă, așa cum producem și noi, cu ifose mâniașe, o mulțime de scuze în privința prezentului?

CRONICA LITERARĂ

SÂMBĂȚĂ SEARA ȘI LUNI DIMINEAȚA DE TUDOR STANCU

MONICA D. CÂNDEA

Tudor Stancu este un scriitor român emigrant în Statele Unite ale Americii, la New York, din 1992. Născut în familia lui Horia Stancu, fiu al mai cunoscutului Zaharia Stancu, autorul romanului *Sâmbătă seara și luni dimineața* a urmat cursurile Facultății de Limba și Literatura Română la București, unde a participat o vreme și la ședințele Cenaclului de Luni, patronat de Nicolae Manolescu. Se declară un scriitor cu un stil original, diferit de cel al antecesorilor săi. Dacă bunicul său a ajuns doar pe lista candidaților la Nobel, speră ca cineva din România să și-l adjucece într-o zi. A publicat în reviste precum „România Literară”, „Luceafărul”, „Contrapunct” sau „Ramuri”. Debutul editorial a avut loc în volumul colectiv, *Proze*, apărut în anul 1985, la Editura Albatros.

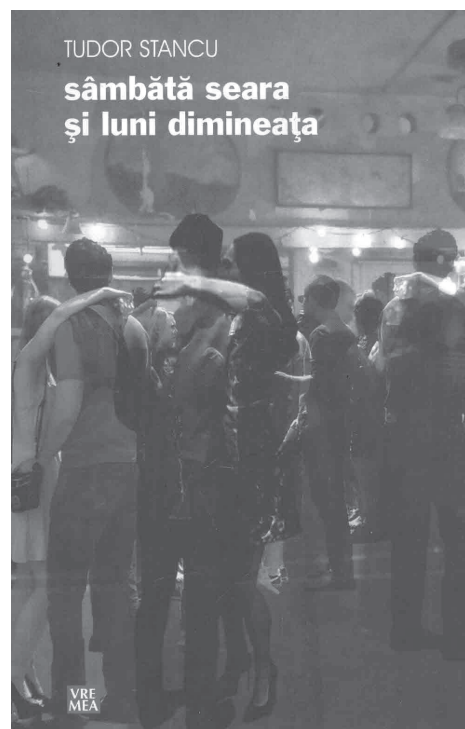
Romanul *Sâmbătă seara și luni dimineața*, publicat la Editura Vremea, București, în 2015, prezintă viața tinerilor în perioada comunistă, în câteva scene cu valoare antologică, definitorii pentru acea atmosferă. După mărturișirile autorului¹ romanul este rezultatul compilării unor schițe rămase multă vreme în sertar care, citite ulterior, s-au dovedit a avea o coerență care le-a permis ordonarea într-o narațiune mai amplă, de tip romanesc. Autorul este mulțumit de rezultatul obținut și consideră cartea drept un produs competitiv pentru piața literară românească, deoarece mulți cititori s-ar putea regăsi în personajele sale.

Deși protagonistul se convertește în narator, și poartă, ca la Proust,

prenumele autorului, cel din urmă neagă pactul autoficțional, biografismul, susținând că este vorba de pură ficțiune. „Romanul este scris în fals stil autobiografic. Deși pe personajul principal îl cheamă Tudor, toate întâmplările sunt imaginate, iar personajele sunt fictive.”² De fapt, perspectiva asupra faptelor și personajelor este un melanj de hetero și homodiegeză, vocea care încheagă textul alternând persoana întâi, perspectiva protagonistului, cu omnisciența persoanei a treia, care își permite indiscreția de a pătrunde, cum spunea un cunoscut critic interbelic, prin aco-perișurile caselor și prin țeasta, devenită transparentă, a ființelor umane pe care le înfățișează. Reminescență a experimentelor narrative ale postmodernismului, stilul discursiv al lui Tudor Stancu este mai degrabă preocupat de surprinderea tipurilor umane, a situațiilor și a psihologiilor.

Protagonistul este un reflexiv, bântuit de himera cărții care se naște subtil din viață, din frământările interioare, din ideile care alungă somnul și îl transformă în veghe. Unul dintre ultimele dialoguri din roman este o punere în abis a propriei sale scrieri – „un roman [...] care începe cu o călătorie cu trenul”, care există ca un întreg în mintea lui Tudor, dar este doar fragmentar pus în pagină. Dificultatea discursivizării devine o caznă nocturnă, care ne amintește de efortul creator rebrenian.

Tudor însuși este prezentat din exterior în aceste momente de căutare a ritmului interior al frazelor potrivite să

și exprime ideile. Scrisul se convertește într-un ecorșeu al propriului suflet, pe care și-ar dori să îl poată realiza spontan, fără truda lucidă a discernerii și ordonării imaginilor mentale într-o structură coerentă. „Voia să poată să scrie, voia ca mintea lui să poată vomita într-o singură clipă toate gândurile care-i treceau prin cap, iar el, dintr-o mișcare, sigur de sine, doar să le ordoneze în pagină sau, dacă se putea, mai degrabă, ele să se ordoneze singure, el doar să gândească și atât”. Realitatea scrisului este însă chinuitoare, ba mai mult, o dată scris, textul se dovedește o trădare a vieții, iar esențele ei scapă mereu exprimării: „De-abia acum, când treaba era terminată, începură să apară întrebările. [...] Toate acestea erau lucruri nedefinite, ca niște pete opace pe creier și tot ceea ce era real rămăsese. Acum în mintea lui căpătau contururi tot mai clare alte lucruri”.

Dincolo de experiența prieteniei sau a iubirii, adevărata temă a romanului pare să fie singurătatea în fața unei vieți lipsite de sens, colaj mozaical de amintiri, conversații, aventuri sau vise.

Scurta vacanță la munte, marcată prin reperele temporale prezente în titlu, devine prilej pentru reunirea unor personaje ale căror destine sunt specifice prozei realiste clasice, deoarece devin tipologice pentru epoca înfățișată.

Având dimensiunile unei nuvele mai ample, romanul lui Tudor Stancu împletește într-un joc păpușăresc destine aflate sub semnul timpului profan, perisabil, în trenul-corabie care îi va conduce spre un spațiu sacru, spre munte. Trenul devine o enclavă în realitatea cenușie, îi adună la un loc pe oameni și le impune regulile lui nescrise, asemeni celor pe care marinarii trebuie să le respecte pe o corabie aflată în voia valurilor. Toposul alpin este maculat de spiritul mai degrabă orgiastic al turiștilor, care se dedau la dionisii, pentru ca, în dezordinea psihologică provocată de alcool sau de erotism, să se întâlnească, aleatoriu și accidental, cu sacrul, cu starea de bucurie sau cu percepția sensului.

Abia imaginată, beția alunecării pe schiuri îi dă protagonistului senzația de libertate și bucurie, dar și de consolidare a propriei imagini în relație cu ceilalți, o deplasare a atenției de la alții spre sine, spre propria lui ființă interioară: „Eram numai eu, cu mine însumi, pentru mine însumi.” De altfel, ideea solitudinii mai apare și în alte pasaje, unele cu o tentă accentuat descriptivă, cum ar fi prezentarea camerei adolescentului Tudor, ca o radiografie, printre obiecte îngrămădite într-un spațiu miniatural, a unui suflet care totuși caută ieșirea spre lumină. Fotografia din adolescență, fixată sub sticla așezată pe birou, din care, paradoxal, el lipsește, îi rămâne ca marcă patentată a fericirii unei vârste-reper prin forța pe care o avea atunci prezentul, timp „bogat, zemos”, centrat în jurul eului. Cele mai savuroase pasaje narative sunt cele de autointerogare a protagonistului, de reflexivitate și rememorare, de proiecție sau reverie, prin forța cu care autorul asociază detalii senzoriale gândurilor sau ideilor.

Dramele personajelor se derulează în gama minoră a relațiilor de familie sau a relațiilor sentimentale și trădează sensibilități și răni necicatrizate, o maturizare care se lasă așteptată încă în jurul vârstei de douăzeci și cinci de ani, când unii dintre acești tineri depind de părinții lor, dar ascund cu jenă în fața prietenilor o astfel de realitate. Fiecare nou chip intră în scena romanului cu o biografie care îi definește personalitatea și pe care vocea narativă o prezintă cu o liminară omnisciență. Călătoria cu trenul într-o zi de iarnă reconstituie atmosfera sumbră a epocii prin detalii semnificative, începând cu imaginea străzilor, a peronului, a zgomotului metalic al șinelor, până la perdeluțele imprimare cu abrevierea CFR sau la micile șiretlicuri ale circulatului cu „nașu”. În plus, ceva din spiritul bacovian al lumii de plumb planează asupra atmosferei.

Narațiunea se vrea o epopee a tinereții surprinse prin ocheanul unui timp al ieșirii din rutină, o replică, în miniatură, a încercării de immortalizare a cotidianului pe care o făcuse, la începutul secolului anterior, James Joyce în *Ulise*. Alcătuit din șapte părți inegale, concentrate asupra cronologiei întâmplărilor, textul este subdivizat în capitole, convertite în scene ale unei piese cu iz de dramă.

Călătoria la munte, ca excurs din obișnuit și prozaic, pare să nu modifice nimic în destinele zbuciumate ale tinerilor. Ea este ca o verificare gratuită a unei teorii care nu necesită vreo probă suplimentară, fiind demonstrată și în alte rânduri. Structura romanului este circulară, protagonistul revenind, tot cu trenul, în perimetrul existenței sale obișnuite, unde se regăsește parcă mai deprimat ca înainte. Distracțiile spumoase de la munte nu au reușit să șteargă nimic din conștiința îndurerată, apărând în fața cititorului ca niște scene obscure dintr-o piesă de teatru ce surprinde o lume alienată, fără scăpare, în care sentimentele sunt înlocuite de senzații fulgurante.

Feminitatea apare și ea pervertită în pasta cețoasă a zilelor fără un rost bine

definit. Cuceririle devin oportunități ale orgoliului, în egală măsură feminin sau masculin, de a se șlefui pe sine. Analizându-și experiențele sentimentale, ratate, Tudor constată inutilitatea risipirii în flirturi conjuncturale și îi mărturisește Monei, în final, despre nevoia de a-și împărtăși viața cu cineva, de a-și recăpăta speranța dărâmată de singurătate.

Ultima parte, ca un prolog concis, intitulată „Luni dimineată”, pare să pună totul sub semnul ambiguității realitate/vis. Micile operațiuni matinale, de pregătire pentru o nouă zi, sunt privite cu mirare și cu o atenție încordată care vrea să le probeze realitatea. Pentru conștiința protagonistului, trecutul recent pare un vis la fel de ireal ca răsăritul de soare visat cu o noapte înainte, după baia fierbinte ulterioară plecării Monei.

Plonjeul în cotidianul îmbâcsit, infernal și fără scăpare este contrabalansat/ purificat prin imaginea gândurilor care se albeau în vis. Obsesia sensului mântuitor, a purității regăsite e concentrată în repetiția prin care este redată senzația din vis: „Se auzi un țipăt de pescăruș și el știu că a răsărit soarele. Gândurile lui începură să se albească. Deveneau din ce în ce mai albe, tot mai albe. Apa era roșie ca răsăritul. Din ce în ce mai albe, tot mai albe...” Deși aparent acțiunea este plasată în anii comunismului, autorul susține că ea vrea să pună în lumină năravuri ale oamenilor care nu au legătură cu o anumită epocă, sunt deci general valabile. „Granițele dintre prezent și trecut, dintre vis și realitate se estompează pe măsură ce întâmplările se derulează. Dacă ar fi să parafralez o veche zicală, timpurile se schimbă, dar năravurile, ba.”³

NOTE

1. Oana Pavelescu, *Tudor Stancu, destin literar: Bunicul Zaharia Stancu a transmis gena literară fiului și nepotului*, <http://jurnalul.ro/special-jurnalul/interviuri/tudor-stancu-destin-literar-bunicul-zaharia-stancu-a-transmis-gena-literara-fiului-si-nepotului-694950.html>.

2. *Ibidem*.

3. *Ibidem*.

UN CÂNTEC LA MARGINEA LUMII

ANDREI MOLDOVAN

Să spui că Vasile Dâncu este un autodidact înseamnă să lași cititorul într-o confuzie care nu servește nimănui. Autorul face parte din categoria, destul de rară azi, a țăranilor înțelepți, iubitori de carte, consecință a osteneții de veacuri a ceea ce numim Școala Ardeleană, care a sădit în români setea de cunoaștere și de autocunoaștere, de afirmare a propriei identități, dorința de ameliorare a propriei condiții, și totul prin intermediul cuvântului scris. Toate acestea l-au dus pe autor spre punctul din care se alunecă dincolo, într-un spațiu al freamătului interior, al întrebărilor eterne, al frumuseții, dar și al nostalgiei care ți-o poate da partea nevăzută a cuvântului, menirea lui dintâi, adică cea creativă. Un astfel de demers, o asemenea evoluție sunt de natură să dea naștere unui poet autentic, ceea ce s-a și întâmplat în cazul de față.

Recentul volum al lui Vasile Dâncu, *75 de poeme* (Editura Școala Ardeleană, 2015), oferă imaginea unei ființe cugetătoare și creative, pătrunse de setea poetică după acel altceva, altundeva, după nevăzutul din lume și din sine etc... (*Baladă*). Poetul trece într-o lume a iluziilor, a înstrăinării în propria-i ființă (*Regăsire*). El simte nevoia de alte spații desenate în propriu-i imaginar (*Sonet liber*). Cântecul în sine este o formă de înstrăinare (*Fluierul*), în vreme ce neantul nu conținește să obsedeze (*Cântec permanent*). În același timp, natura primordială în care trăiește rămâne o chemare permanentă pentru regăsirea de sine, întoarcerea (*O geană de pădure*) ca recuperare a identității pierdute. Natura, cu pădurea, colinele și apele sale, este una sensibilă și sensibilizantă, iar ființa se străduie să-și apropie statornicia ei.

Astfel de zbatere lăuntrică între două spații spirituale care sunt opuse duce la un sentiment pronunțat al zădărniceii,

al perceperii drumului ca un ritual devenit inutil (*Cântec [Plecările visate]*), întoarcerea spre copilărie ca spre un paradis pierdut. Până și minerii extrag din măruntaiele pământului iluzii (*Mina de aur*) Astfel se conturează un profil al scepticului, al înțeleptului care nu se lasă pradă sentimentalismelor, dar care extinde sentimentul inutilității și asupra scrisului, a poetului: „Atâția scriem/ câți frunzele pădurii/ deși bănuim/ că nu suntem citiți./ Ne pare bine/ când navigăm prin spațiu/ duși de galaxia/ bătrânului Johann./ Așa-n copilărie/ alunecam pe sănii/ pe derdelușuri/ demult topite-n fum./ Viața triumfă/ dincolo de slove,/ ne acceptă greu,/ nu prea suntem de-ai ei.” (*Postfață*)

Așa cum numeroși poeți își doresc să li se audă vocea în centrul universului, Vasile Dâncu este atras de postura cântărețului de la marginea lumii. Este un spațiu poetic pe care îl cultivă, îl definește (*Cântec [Depart-e-n copilărie]*), dând conotații aparte sentimentului ființei.

Modalitățile poetice își au bogăția lor, pornind de la jocul cu intersectarea planurilor, la redesenarea universului prin viziuni hiperbolizante (*Baladă, Cântec pentru dealuri*), la modul cu totul original de a aduce în interesul imediat al liricii sale motive ale marii poezii de totdeauna, cum ar fi sentimentul horatian al trecerii ireparabile a timpului (*La moară*). Personajele care prind contur în opera sa poetică se mitizează, precum figura tatălui (*Tata*). Întâlnim mutații semantice care dau prospețime poemelor, cum ar fi pasărea cioplită care nu este destinată zborului (*Un cântec pentru stâlpul porții*) sau învierea, ca simbol pentru un nou și inevitabil sacrificiu (*I.N.R.I.*) Livrescul, pentru că este nevoie să vorbim și despre asta, ocupă un loc de luat în seamă în economia volumului și este mai degrabă un dialog cu personaje sau

personalități ale istoriei omenirii, la care autorul se raportează uneori până la o identificare capabilă să modifice termenii unei ecuații. Așa ar fi, spre exemplu, Cristofor Columb, tinzând să fie un *alter ego* al poetului.

De o încărcătură lirică deosebită este poezia de iubire, nu foarte frecventă, dar profundă și cu o mare putere de iradiere ca să poată deveni definitorie. Vasile Dâncu este, fără îndoială, un poet al iubirii, chiar dacă sentimentul este filtrat printr-o viziune a legendarului (*Baladă interbelică*) sau dacă prezența sentimentului este ținută într-un plan secund al poemului (*Destăinuire*), de unde amenință să se reverse precum în *Cântec [Până la steaua]*: „Până la steaua/ în care ochii tăi vor arde/ și sufletul tău de pasăre bătută/ va încerca/ să calce depărtarea./ Totuna ar fi/ de m-ai chema,/ de-ai vrea să mă alungi./ Eu voi veni/ ca o inevitabilă planetă.” Alteori iubirea răsare din timpul dus, cu discreție și accente de adâncă, melancolie (*Numele*) Prefațatorul cărții, criticul literar Irina Petraș, nu uită să menționeze, printre altele, „poezia de dragoste”, susținând că ea este „când melancolic-inocentă, când apăsător senzuală” (*Farul dintre dealuri*).

Poeemele lui Vasile Dâncu nu sunt încadrate în vreo direcție literară contemporană, nici istorică, pentru că, raportându-se la marea literatură, el realizează o poezie a unei debordante sincerități

față de sine însuși mai întâi, de o naturalitate care surprinde și care nu este cultivată de către confracții de generație într-o astfel de ipostază, poemele sale putând fi apropiate mai degrabă de opera pictorului postimpresionist Henri Rousseau-Vameșul. Iată un autoportret liric absolut neașteptat pentru un poet al colinelor, fie ele și cugetătoare: „Cei doisprezece,/ adunați prin tragere la sorti,/ așteptau supuși/ cu arma la picior./ Li s-a spus/ că

după execuție/ fiecare/ va primi câte o soldă în plus./ Iată-i noaptea/ alergând pe străzi/ să-și schimbe banii/ pe vin ori pe femei,/ însă unul/ a cărui pușcă nu luase foc/ și-a cumpărat/ din prima librărie/ un caiet cu linii/ și un mugur de creion.” (*Plutonul*) Scriitorul, ca un ucigaș ratat, este, fără îndoială, o viziune coborâtore din spiritul dostoevskian.

Nu putem trece cu vederea ilustrarea de excepție a volumului realizată cu

reproducerea unor lucrări ale pictorului Marcel Lupșe. Nu este o ilustrare clasică, în sensul unor elemente de paratext, ci un dialog cu temele majore ale poemelor lui Vasile Dâncu, cu toate că lucrările nu au fost realizate special pentru carte, dar avem de-a face cu o admirabilă întâlnire între artistul plastic și poet, întâlnire în care picturile preiau comunicarea poetică, o amplifică și o comentează într-un alt registru.

JURNALISTUL CAMIL PETRESCU DE DORIN POPA

DANIELA SITAR-TĂUT

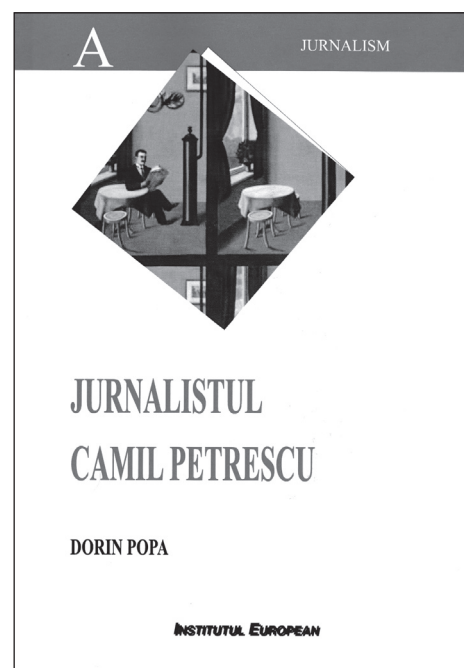
Cărțulia universitarului Dorin Popa *Jurnalul Camil Petrescu* (Institutul European, Iași, 2006) este încă o impostură academică elaborată, probabil, cu scopul escaladării titlurilor didactice. Volumul constituie un manual de jurnalism pe al cărui schelet publicistica lui Camil Petrescu apare colateral numai, printre teoretizări și taxonomii care mai de care mai pompoase și actuale, importate din bibliografia central-europeană și transatlantică. Dorin Popa este mai interesat de poliloghii sincroniste decât de ceea ce ar fi trebuit să fie nucleul cărții, adică cele peste 2000 de articole care se găsesc în periodicele de la Biblioteca Academiei. Autorul se dovedește doar un înmagazinător de citate luate de-a gata, fără acces direct la publicațiile epocii, pe care bănuim că nu le-a răsfoit, poate, nici măcar *en passant*.

Deși scopul studiului este relevant în *Introducere*, discrepanța dintre teoretizări și materialul investigativ exploatat este uriașă. Astfel, fidel poncifelor, analistul conchide plat: „Din punctul nostru de vedere, Camil Petrescu este un mare prozator creator de ficțiuni, dar și un model de jurnalist. Lucrarea va acorda prioritate acestei din urmă perspective, propunându-și să identifice în toate (!!!) producțiile camilpetresciene filonul jurnalistic, ca pe un liant.” (p. 12) Fără reticențe, Dorin Popa susține: „Cercetarea noastră s-a bazat

deopotrivă și pe analiza (fotocopiarea) publicațiilor epocii traversate de Camil Petrescu”. Or, simpla enumerare a periodicele din finalul cărții nu ne poate convinge, citatele fiind extrase doar din cele câteva volume tipărite care adăpostesc articolele lui Camil Petrescu.

În ceea ce privește ziarele și revistele pe care le-a înființat sau la care a colaborat Camil Petrescu analiza este panoramică, lipsește deci concretul textelor, Dorin Popa lansându-se doar în clasificări ale tipurilor de jurnalism profesate de sârmanul autor: *jurnalismul de opinie, literar, de reportaj, de anchetă, de interpretare (comentariu), de serviciu (utilitar), instituțional și popular*.

Titlurile capitolelor relevă amatorism și superficialitate. Lipsa notelor, atunci când se citează, larg, fragmente din periodicele vremii, devoalează accesarea acestora *par procuration*, prin terți. Volumul *Jurnalul Camil Petrescu* are 150 de pagini (nici măcar cât o teză de doctorat), în vreme ce simpla înșiruire a articolelor scriitorului ar conduce la un tom de minimum 200 de pagini. Din cele 150 de pagini, cel puțin jumătate sunt arondate teoretizărilor: *Privire asupra istoriei presei, De la discurs la text. Textul jurnalistic, De la publicistică la jurnalism, Etapele publicisticii camilpetresciene* – care-ar fi patru, *Etapele jurnalisticii*

camilpetresciene – numai 3, *Privire conclusivă asupra etapelor jurnalisticii camilpetresciene, Eseul camilpetrescian – formă superioară a textului publicistic, Tehnici și practici ale scriiturii jurnaliste la Camil Petrescu, Elemente de stilistică a textului jurnalistic camilpetrescian, Concluzii*.

Protector cu sine, Dorin Popa ne edifică, în cazul în care n-am fi sesizat tratarea globală a subiectului: „În capitolele trei și patru am optat pentru o privire de ansamblu asupra jurnalisticii la Camil Petrescu, mai exact o etapizare a acesteia” (p. 146); „Atenția noastră s-a fixat pe scrutarea întregii sale opere”; „cercetarea noastră nu a neglijat relația dintre textul camilpetrescian și viața autorului.” (p. 147)

În unele locuri limbajul este atât de epatant, atinge cote atât de înalte de tehnicism, încât ne creează impresia că autorul se găsește în sfere de intelectualitate

foarte îndepărtate de terestrul modest al gândirii omenești de până acum. Atâta intelectualitate, atâta știință de carte, îl surclasează în mod clar pe Camil Petrescu însuși care, măcar în publicistică, avea un stil plin de bun simț, și ne împinge să ne întrebăm de ce oare ne mai ocupăm de autorul *Jocului ielelor* și nu ne ocupăm, pur și simplu, de Dorin Popa.

„La Camil Petrescu, actualitatea și observația transpar din preferința utilizării, la nivel lingvistic, a verbului *video* și a derivatelor sale în locul cartezianului *cogito*.” (pp. 118-119) Se atinge aici un adevărat ermetism critic. Fără a nega importanța văzului, a trăitului, nu cred că i se pot imputa autorului, ca să împrumutăm puțin terminologia analistului, taman carențe cognitive.

Lipsește tocmai o analiză a concepției lui Camil Petrescu – elev al lui C. Rădulescu-Motru – asupra realităților românești, jurnalistică lui fiind o reacție imediată, tensionată, la provocările pe care i le servea societatea interbelică, reacție ce face valoarea acestei laturi excepționale a creației marelui dramaturg atât de „însetat de absolut”.

Seriozitatea „studiului” fizicianului-jurnalist este garantată de patru universitari și un academician: Liviu Leonte, Andrei Hoisie, Codrin Liviu Cuțitaru, Florea Ioncioaia și Constantin Ciopraga.

Concluzia întregește insipiditatea acestui tom ingineresc, ce se vrea și moralizator, precum o fabulă contemporană: „Unul dintre cei mai importanți scriitori români, poate fi socotit, în același timp, un model jurnalistic. Și acest fapt devine cu atât mai important cu cât din România de azi asemenea modele lipsesc.” (p. 147)

REDAȚIONALE

Tritem revista POLEMICI cam la patruzeci de biblioteci județene și municipale. Sosirea primului număr a fost confirmată de... trei dintre acestea (toate trei din Transilvania!) Pentru numărul doi n-a mai sosit însă nici măcar o singură confirmare! Și, totuși, aceste formalități sunt o obligație legală a personalului bibliotecilor. Ei, dar legea... „la noi”...

Românii nu răspund la scrisori. Iată o constatare în care nu se găsește nimic nou. Ne întrebăm cum cred ei că o civilizație poate să înflorească atunci când contactele dintre oameni nu se pot stabili?

Ne plângem mereu de lipsa documentelor istorice, fără să înțelegem că aceste scrisori, schimbate între membrii unei comunități, sunt tocmai acele documente care vor lipsi mâine, care vor lipsi și mâine, așa cum lipsesc de-a lungul întregii noastre istorii.

Avem dificultăți aproape insurmontabile în a ne reconstitui istoria și motivăm lipsa documentelor cu „vicisitudinile istorice”. Ei bine, aceste „vicisitudini istorice” nu par deloc, la o cunoaștere mai adâncă a moravurilor noastre, să motiveze lipsa documentelor.

Ne reconstituim istoria frunzărind documente, la întâmplare, prin arhive ungurești, turcești, latine, pentru că nici strămoșii noștri n-au avut grijă să-și salveze ființa spirituală, așa cum n-avem grijă nici noi.

În timpul petrecut la Biblioteca Academiei, răsfoind teancuri de gazete din perioada interbelică, dar și mai vechi, am dat peste excepționale „documente” privitoare la viața socială și culturală a românilor, documente care nu sunt valorificate deloc.

Vicisitudinile istorice – războaie, revoluții (să le spunem totuși răzmerițe), cataclisme naturale – vin și trec implacabil, grija unui popor conștient de sine ar trebui să fie apărarea și valorificarea memoriei lui. Spectrul unui război „total”, al unui cataclism nuclear, care ar putea să ne scoată fizic din istorie, ar trebui să ne conștientizeze ca să ne salvăm măcar ființa spirituală în posteritate.

Nu! din păcate, „vicisitudinile istorice” nu explică totul – nici măcar proasta creștere care ne face să nu răspundem la scrisori!

PRIMITE LA REDACȚIE

Antiteze, Revistă de literatură și artă, seria a III-a, nr. 1-2/2016, anul XXVI

Balog, Ștefan, *The touch of tomorrow*, Editura Altip, Alba Iulia, 2015

Bardan, Vasile, *Atomogeneze*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2015

Carmina Balcanica, Review of South-East European Spirituality and Culture, Year VII, No. 2 (15), November 2015

Cirstea, Adrian, *Întoarcerea în paradis*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2015

Dachin, Silviu, *Fetița cu crocodil*, Editura Brumar, Timișoara, 2013

Discobolul, Serie nouă, Anul XIX, nr. 217-218-219, ian.-febr.-mart., 2016

Elvireanu, Sonia, *Printre priviri de nufăr / Á travers des regards de nénuphars*, eLiteratura, București, 2015

Gânduri nefiltrate / Unfiltered Dreams / Unverblümte gedanken, Blaga văzut de Ștefan Balog, Editura Altip, Alba Iulia, 2016

Goma, Paul, *Cod „Bărbosul”*. Documente din Arhivele Securității, comentate de însuși autorul mărturiei *Culoarea Curcubeului '77*, seria de autor Paul Goma îngrijită de Flori Bălănescu, Editura Ratio et Revelatio, Oradea, 2015

Horvat, Săluc, *Mihai Eminescu în critica literară actuală (însemnări pe margini de cărți)*, Editura TipoMoldova, Iași, 2014

Kömives, Nicolae, *Trupul și mâine*, antologie, ediție de Ioan Hădărig și Andor Kömives, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2016

Ilea, Marian, *Societatea de socializare din Medio Monte* (proiect al Uniunii Europene), Editura Tracus Arte, București, 2014

Incursiuni în imaginar, Mit, basm, legendă. Mutații ale nucleelor narative, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, Volumul 6, Alba Iulia, 2015

Ivancu, Ovidiu, *Nuduri. 48 de povești adevărate cu și despre femei*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2016

Laurean, Teodor, *Patimile oglinzii*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2016

Liter-Art, Peniteciarul Aiud, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2014

Litere, Revistă lunară de cultură a Societății Scriitorilor Târgoveșteni, Anul XVII, Nr. 5 (194), mai 2016

EDITURA ACTAEON BOOKS

STR. LUPULUI, NR. 34/42

430383 BAI A MARE

www.actaeonbooks.ro

Nou înființată editură ACTAEON BOOKS, prin colecțiile sale, își propune să tipărească într-un mod imaginativ, modern, texte care, printr-o abordare rutinieră, au devenit ca „îngropate” pentru conștiința publică. De asemenea, dorește să aducă în fața cititorilor texte cu semnificație specială, îndelung ignorate, dar care devin astăzi, odată cu transformările pe care lumea modernă le impune spiritului public, mai mult decât relevante.

Tiparul executat la:

S.C. ROPRINT SRL

Strada Cernavodă, Nr. 5-9, 400188 Cluj-Napoca